

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı Gazete ve Dergilerinde Yer Alan Tefsir İlanları

*Recep ARPA**

Öz: Osmanlı'da 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın ilk çeyreğine tekabül eden zaman aralığı, olumlu veya olumsuz hayatın her alanında (özellikle matbuat) önemli değişim ve yenilik hareketlerinin yaşandığı bir zaman dilimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hiç kuşkusuz bu yenilik ve değişimlerin temelinde yatan sebeplerden biri 18. yüzyılda Osmanlı'ya matbaanın girmesiyle birlikte hız kazanan basın ve yayın hayatının çeşitliliğidir. Matbaanın yaygınlaşmasıyla birlikte kitap basımında da önemli artışlar olmuş, basılan bu kitapları insanlara haber vermek için de gazete ve dergilere reklâm ve ilan verme ihtiyacı hissedilmiştir. Bu makalede yakın dönem tefsir tarihi araştırmalarına kaynak olarak Tanzimat'tan Cumhuriyet'in ilânına kadarki dönemde Osmanlı süreli yayınlarındaki tefsir kitapları ile ilgili ilanlar konu edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tanzimat, tefsir, ilan, matbuat.

Commentary Offers in Ottoman Newspapers and Magazines from the Tanzimat to the Republic

Abstract: 20th century and The first quarter of the 19th century a period that is experiencing significant changes in Ottoman. One of the underlying causes of these changes in the Ottoman Empire gained momentum with the introduction of the printing press is the press and media life. With the spread of the printing press has been a significant increase in book publishing. To give people the news this published books were announced in newspapers and magazines. This article aims to introduce commentary offers in Ottoman newspapers and magazines from the Tanzimat to the Republic.

Keywords: The Tanzimat, commentary, offers, the publications.

İktibas / Citation: Recep Arpa, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı Gazete ve Dergilerinde Yer Alan Tefsir İlanları", *Usûl*, 16 (2011/2), 27 - 66.

Giriş

Osmanlı'da 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın ilk çeyreğine tekabül eden zaman aralığı, olumlu veya olumsuz hayatın her alanında (özellikle matbuat) önemli değişim ve

* Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

yenilik hareketlerinin yaşandığı bir zaman dilimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hiç kuşkusuz bu yenilik ve değişimlerin temelinde yatan sebeplerden biri 18. yüzyılda Osmanlı'ya matbaanın girmesiyle birlikte hız kazanan basın ve yayın hayatının çeşitliliğidir. Osmanlı'da ilk matbaa İbrahim Müteferrika (1674-1745) tarafından 1727 yılında kurularak faaliyete geçirilmiş, bundan yaklaşık bir asır kadar sonra 1831 tarihinde Türkiye'de yayımlanan ilk Türkçe gazete olan *Takvîm-i Vekâyi'* çıkarılmaya başlanmış, bunu 1840 yılında yayıma başlayan *Ceride-i Havadis* ile *Tercüman-ı Ahval* (1860), *Tasvir-i Efkar* (1862), *Tercümân-ı Hakikat* (1878), *Servet-i Fünûn* (1891) ve *İkdâm* (1896) gibi gazeteler takip etmiştir. Matbaanın yaygınlaşmasıyla birlikte kitap basımında da önemli artışlar olmuş, basılan bu kitapları insanlara haber vermek için de gazete ve dergilere reklâm ve ilan verme ihtiyacı hissedilmiştir. Bazı gazetelerin son sayfaları "ilânât" başlıkları altında ilan metinlerine ayrılmış, bu başlık altında doktor, ilaç, mağaza, terzi, emlak, sanayi ve ziraat aletlerinin reklâmlarına yer verilmiştir. Bunlar arasında önemli reklâm konularından biri de kitap reklâmları olmuştur. İlk ilanlar devletin resmi yayın organı olan *Takvîm-i Vekâyi'*de yayımlanmış, ancak burada yer alan ilanların tamamı mezkûr gazetenin de basıldığı bir devlet matbaası olan Matbaa-i Âmire'de basılan eserlerin tanıtımına ayrılmıştır.

Matbaanın Osmanlı İmparatorluğu'na uzun bir gecikmeyle girmesi, gazete reklâmlarının gelişimini ve yaygınlaşmasını olumsuz yönde etkilemişse de 19. yüzyılın ortalarında çeşitli kesimlerce çıkartılan gazetelerin artmasıyla birlikte, Osmanlı İmparatorluğu'nda gazete reklâmlarında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Özellikle II. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle birlikte basın hayatında büyük bir hareketlenme olmuş, gazete reklâmlarındaki gelişme ve yaygınlaşma eğilimi hızlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda gazete reklâmlarının artması, özel gazetelerin çıkmasıyla başlar. Özellikle yerli ve yabancı gazetelerin sayılarının artmasıyla birlikte, 19. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı İmparatorluğu'nda gazete reklâmlarında dönemin koşullarına göre bir patlama olmuştur.¹

Bu makalede yakın dönem tefsir tarihi araştırmalarına kaynak olarak *Takvîm-i Vekâyi'*, *Ceride-i Havâdis*, *Tasvîr-i Efkar*, *Tercüman-ı Hakikat*, *Tercüman-ı*

¹ İvrendi, Mehmet-Akbal, İsmail-Canitez, Murat, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Yıllarında Gazete Reklamcılığı ve Uygulamaları" *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 13, 2005, s. 241.

Ahvâl, Sebîl'ü'r-reşâd ve Mahfil gibi Osmanlı süreli yayınlarındaki tefsir kitapları ile ilgili ilanlar konu edilecektir. Bu ilanlar, eserlerin fiyatı, ne zaman basıldığı, ne amaçla basıldığı gibi çeşitli bilgiler sunması açısından büyük bir ehemmiyeti haiz ve önemli birer arşiv vesikası niteliğindedir. Çalışmamızda ele aldığımız söz konusu ilanlar Tanzimat'tan (1839) Cumhuriyet'e (1923) kadar olan zaman dilimini kapsamaktadır. Çalışmamızın malzemesini Milli Kütüphane ve Hakkı Tarık Us süreli yayınlarından taradığımız yaklaşık 1000 kadar farklı gazete ve dergiden elde ettik. Bunlar arasında bir iki sayı olanlar olduğu gibi, Takvîm-i Vekâyi' misâli 4600 sayı olan gazeteler de vardır. Çalışmamızda ilanların hem Osmanlıca metnini verdik, hem de Türkçe'ye transkribe ettik. Transkripsiyonda ilan metnine sadık kalmakla birlikte kuruşdur/satılmaktadır/bulunduğu gibi bazı kelimeleri günümüz Türkçe'sinde kullanıldığı şekilde kuruşdur/satılmaktadır/bulunduğu şeklinde ifade ettik. İlanı verilen eserlerin büyük çoğunluğunun matbu nüshalarına da bakarak ilanda verilen bilgilerle mukayese yoluna gittik ve eserlerle ilgili kısa bilgiler verdik Burada bazı tefsir ilanı örneklerini sunduğumuz bu çalışmayı hazırlarken taradığımız dergilerde yayımlanan tefsirle ilgili makalelerin de başka çalışmalarda kullanmak üzere bir dökümünü çıkardık. Bu çalışmanın özellikle Osmanlı'nın son dönemleri ve matbu tefsirlerle ilgili araştırma yapacaklara bir katkı sağlayacağı kanaatini taşımaktayız.

Osmanlı Gazete ve Dergilerinde Yer Alan Tefsir İlanları

İlan no: 1

Nebe Tefsiri Tercümesi Ebi'l-Leys Semerkandi

Semerkand ulemâsından merhum Ebu'l-Leys Hazretleri'nin emsâline fâik olmak üzere tercümeten kaleme almış oldukları Nebe Tefsiri Tercümesi olup erbâb-ı mütâlaaya bir suhûlet-i mahsûsa olmak üzere münderec âyât-ı kerîmeye hareke vad' olunarak tab' ve temsil olunmuştur. Yetmiş iki büyük sahîfeden ibâret bulunup merkezi Tefeyyüz Kütüphanesi'dir. Hediyesi a'lâ mücellled olarak 5 kuruştur.

Eser Ebu'l-Leys es-Semerkindî Hazretleri'nin (ö.373/983) *Tefsîrü'l-Kur'ân* adlı eserinden *Nebe Tefsîri'nin* tercümesi olup hicri 1317 tarihinde Dersaadet'te Cemal Efendi Matbaası'nda basılmış 72 sayfalık küçük bir kitapçıktır. Eserin iç kapağında eserin müellifinin Ebu'l-Leys es-Semerkindî olduğu ve İbn Arabşâh (ö.1450-1) tarafından Türkçe'ye tercüme edildiği, eserin iki yazma nüshasının bulunduğu, birinin Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde diğerinin ise III. Ahmet Kütüphanesi'nde olduğuna dair sonradan elle yazılmış bir not bulunmaktadır. Ebü'l-Leys es-Semerkindî'nin tefsirinin farklı zamanlarda farklı mütercimler tarafından Türkçe'ye tercümesi yapılmış, bu tercüme içerisinde de Ahmed-i Dâî, Mûsâ İznîkî ve İbn Arabşâh'ın tercümeleleri şöhrat bulmuştur. Osmanlı devletinde en çok tercüme edilen ve okunan tefsirin Semerkandî tefsiri olduğu söylenir.² Her ne kadar matbu nüshanın üzerinde tercümenin İbn Arabşâh'a ait olduğu yazıyorsa da buna şüpheyle yaklaşmak gerekir. Zîrâ bu tercümelelerin kime ait olduğu hususu halen çözüme kavuşturulamamış bir mesele olarak günümüzde de varlığını sürdürmektedir.³

² İnan, Abdülkadir, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Tercümeleleri Üzerine Bir İnceleme*, Ankara 1961, s. 16.

³ Konuyla ilgili tartışmalar ve değerlendirmeler için bk. Ertaylan, İsmail Hikmet, *Ahmed-i Dâî, Hayatı ve Eserleri*, İstanbul, s. 140-146; Yazıcı, İshak, "Tefsîru Ebi'l-Leys Tercemeleri Hakkında Kısa Bir Araştırma", *OMÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 6, Samsun 1992, s. 79-80; Birişik, Abdülhamit, *Osmanlıca Tefsir Tercümeleleri ve Hüseyin Vâiz-i Kâşîfî'nin Mevâhib-i Aliyye'si, İslâmî Araştırmalar*, XVII/1, Ankara 2004, s. 54-57.

olmasından dolayı Tefsiri Mehmed Efendi adıyla şöhret bulmuş Muhammed b. Hamza Ayıntâbî'nin *Tibyân Tefsiri*'dir. Osmanlıda ilk matbû türkçe tefsir olan *Tibyân*, Padişah IV. Mehmed'in arzusu üzerine Ayıntâbî Mehmed Efendi tarafından yazılmış "te'lif-tercüme" karışımı bir eserdir. Osmanlı toplumunun dinî hayatına ve Kur'ân anlayışına büyük ölçüde te'sir eden *Tibyân Tefsiri*, muhtevasının Osmanlı toplumunun geleneksel İslâm anlayışıyla paralellik arz etmesi, ilk Türkçe matbu tefsir olması, üslûbunun anlaşılır ve kolay olması, muhtasar ve tam bir tefsir olması ve Padişahın teşvikiyle yazılması gibi çeşitli sebeplerle Osmanlı toplumunda geniş halk kitleleri tarafından büyük bir rağbet görmüş, son dönem Osmanlı toplumunu besleyen Türkçe eserler arasında önemli bir yer edinmiştir. Neşr edildiği tarihten itibaren Cumhuriyetin ilanına kadar en fazla basılan ve okunan tefsir olma özelliğini korumuştur. *Tibyân Tefsiri*, yedi defa Mısır'da dokuz defa da İstanbul'da olmak üzere onaltı kez Arap harfleriyle, üç kez de Latin harfleriyle basılmak suretiyle toplam on dokuz defa neşredilmiştir.

Mevâkib ise, II. Mahmud devri devlet adamlarından olan İsmail Ferruh Efendi'nin Hüseyin Vâiz-i Kâşifi'nin (ö. 910/1505) *Mevâhib-i Aliye* adlı tefsirini esas almakla birlikte ihtiyaç duydukça Ayıntâbî'nin *Tibyân Tercümesinden*, Beydâvî'nin *Envâru't-tenzîl*, Zemahşerî'nin *el-Keşşâf* ve Hazîn'in *Lübâbü't-te'vîl* adlı tefsirlerinden yararlanarak yazdığı eseridir. Her iki tefsir de defalarca ayrı ayrı basıldığı gibi birkaç defa da birlikte basılmıştır. 2 ve 3 nolu ilan ise, *Tibyân ve Mevâkib'in* 1900 yılında büyük boy dört cilt olarak (iki cilt bir arada) birlikte basılan nüshanın tanıtımıdır.

İlan no: 3

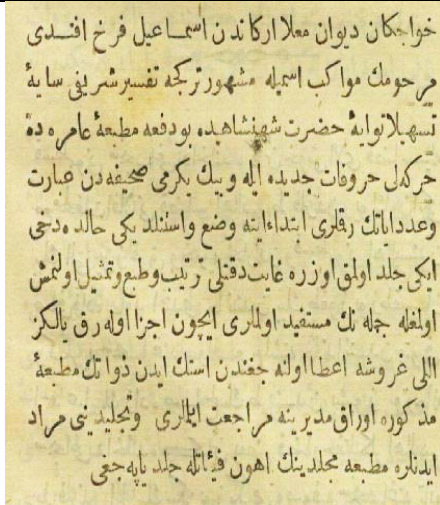

Tefsir-i Tibyân ve Tefsir-i Mevâkib

Üçbin sahîfeye karîb şu iki tefsir-i şerifi Rab Teâlâ'nın avniyle pek az zamanda tab' edip mevkî-i intişâra koyduk. Kırk kuruşa eczâ olarak satmağı mukaddemâ ilan etmiş idik. Fakat böyle tiz çıkartacağımızı kendimizde ümit etmez idik. Keenne (gûyâ) cild cild çıkartıp beşer kuruş zam ederek kırk kuruşa iblâğ olunacaktı. Hâlbuki üç cildi birden çıkarttık. Şimdi onbeş kuruş birden zam etmeyi münasip görmeyerek beş kuruş zam edip bir aya kadar otuz kuruşa eczâsını satmağa kararlaştrdık. Mahall-i tevziî hakkâklarda ondokuz ve yirmi bir numaralı dükkânlar ve hakkâklar kapısında Ahter Kütüphanesi ve Bâb-ı Âli civarında Ebu's-suûd Caddesi'nde Ahter Matbaası'dır.

İkdâm: 2 Ramazan 1318/11 Kânunuevvel 1316/24 Aralık 1900, sayı: 2260

İlan no: 4

Hâcegân-ı Dîvân-ı Muallâ erkânından İsmâil Ferruh Efendi merhûmun "Mevâkib" ismiyle meşhur Türkçe tefsir-i şerifi saye-i teshilâtva'e-i Hazret-i şehinşâhide bu def'a Matbaa-i Âmire'de harekeli hurûfât-ı cedîde ile ve bin yirmi sahîfeden ibaret ve aded-i âyâtın rakamları ibtidâ-i âyete vaz', ve istenildiği halde dahi iki cild olmak üzere gayet dikkatli tertîb ve tab' ve temsîl olunmuş olmağıla cümlemin müstefid olmaları için eczâ olarak yalnız elli kuruşa i'tâ olunacağından istek eden zevâtın matbaa-i mezkûre-i evrâk müdürine müracaat eylemeleri ve teclidini murâd edenlere matbaa-i mücellidinin ehven fiyatla cild yapacağı.

Takvîm-i Vekâyi': 27 Rebiülâhir 1282, sayı: 815

İlan no: 5

Tefâsîr-i şerîfeden Ferrûh Efendi merhûmun Türkçe'ye terceme etmiş olduğu Mevâkıb nâm tefsîr-i şerîf bu kere def'a-i sâniye olarak Matbaa-i Âmire'de tab' olunup sarı kağıtlısının hediyesi altmış kuruşa ve beyaz kağıtlısının hediyesi elli kuruşa olarak hakkâklarda Bekir Efendi'nin dükkanında bulunduğu i'lân olunur.

تفسیر شریفہ دن فرح افسندی مرحومک ترکیجہ یہ
ترجمہ ایتمس اولدی بغی مواکب نام تفسیر شریف
بوکرلہ دفعہ ثانیہ اولہرق مطبعہ عامرہ ده طبع
اولوب صاری کاغذلسنک ہدیہ سی التمش غروشه
و بیاض کاغذلسنک ہدیہ سی الی غروشه اولہرق
حکا کردہ بکر افندیک دکاندہ بولدی بغی اعلان اولنور

Takvîm-i Vekâyi': 29 Recep 1287 Pazartesi

İlan no: 6

بکی کتابر
سر انسان - تفسیر سورہ انسان
نام سامی دیکری ده «هل آتی» اولان
سورہ جلیله انسانک لسان عذب الیابان
عثمانیہ یازمش تفسیریدر . مفتاح الغیب .
انوار التبریل کبی نیجه امہات تفسیر عربیہ دن
ماخوذ ومقتبس اولان بوتفسیر شریفک ده
محرر رمؤلفی دیازبکر ولایسی والیسی دولتو
سری پاشا حضرتلریدر . مشیخت جلیله
اسلامیہ ایله معارف نظارت جلیله سنک
رخصتای حاز اولہرق بوکرہ سایہ معارف
سرمایہ حضرت پادشاهیہ بغایت نفیس
بر صورتده طبع وتمثیل ایله زینتساز ایادی
انتشار اولمشدر .

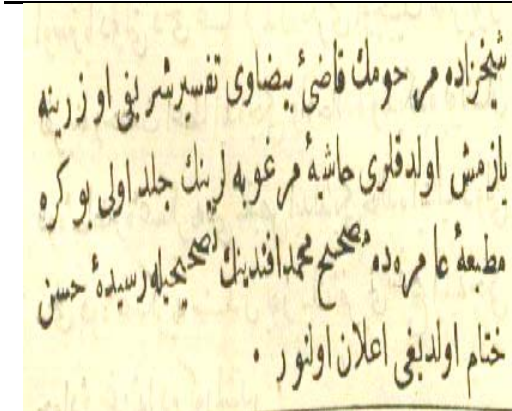
Sırr-ı İnsân- Tefsîr-i Sûre-i
İnsân

Nâm-ı esâmî-i diğeri de “Hel etâ” olan Sûre-i Celîle-i İnsân'ın lisân-ı azbî'l-beyân-ı Osmânî'de yazılmış tefsîridir. Mefâtihu'l-gayb, Envâru't-tenzil gibi nice ümmehât-ı tefâsîr-i Arabiyyeden me'hûz ve muktebes olan bu tefsiri şerifin de muharrir ve müellifi Diyârbekir vilâyeti vâlisi Devletlü Sırrı Paşa Hazretlerdir. Meşihat-i celile-i İslâmiyye ile Maârif Nazâret-i celile-sinin ruhsatını hâiz olarak bu kerre sâye-i maârif-i sermâye-i hazret-i padişâhîde begâyet nefis bir sûrette tab' ve temsîl ile zînetsâz eyâdi-i intişâr olunmuştur.

Eserin müellifi Sırrı-i Girîdî'dir (1260/1844-1311/1895). Tam adı Muhammed Selim Sırrı Paşa b. Helvacızâde Salih Tosun el-Giridî olan ve 19. yüzyılda çeşitli Osmanlı vilayetlerinde memurluk, valilik yapmış olan bir devlet adamı, müfessir, yazar ve şairdir.⁵

Tefsire dair muhtelif eserleri olan ve bunlardan birçoğunu hazırlarken Fahreneddin er-Râzî'den istifade eden Sırrı Paşa, İnsan sûresini *Sırr-ı İnsan* (İstanbul 1312) adıyla Türkçe'ye tercüme etmiştir. Tefsirle ilgili diğer eserleri ise şunlardır: *Sırr-ı Kur'an* (İstanbul 1302, I-III), *Sırr-ı Furkan* (İstanbul 1312), *Sırr-ı Tenzil* (Diyarbakır 1311), *Sırr-ı İstiva*, *Ahsenü'l-Kasas* (İstanbul 1309), *Sırr-ı Meryem* (Diyarbakır 1311).

İlan no:7

Şeyhzâde merhûmun Kâdi Beydâvî tefsîr-i şerîfi üzerine yazmış oldukları hâşiye-i merğûbelerinin cild-i evveli bu kerre Matbaa-i Âmire'de musahhah Muhammed Efendi'nin tashihıyla resîde-i hüsn-i hitâm olduğu (bitirildiği) i'lan olunur.

Takvîm-i Vekâyi': 22 Recep 1282, sayı:824

⁵ Bağdatlı, İsmail Paşa, *Hediyetü'l-ârifin esmâü'l-müellifin ve âsârü'l-musannifin* (nşr. Kilisli Muallim Rifat-İbnü'lemîn Mahmut Kemal-Avni Aktuç), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1951-1955, II, 395; Süreyyâ, Mehmet, *Sicill-i Osmânî*, İstanbul 1308, III, 15; Mahmut Kemal İnal, *Son Hattatlar*, Maarif Matbaası 1955, s. 755; Ömer Nasûhi Bilmen, *Büyük Tefsir Tarihi*, İstanbul 1973, II, 755; Ekrem Gülşen, *Giritli Sırrı Paşa ve Tefsir İlmindeki Yeri*, (Y. Lisans Tezi), MUSBE, İstanbul 1992, s. 8-18; Kurnaz, Cemal, *Sırrı Paşa, DîA*, İstanbul 2009, XXXVII, 127.

İlan no:8

Bundan mukaddem dört cild üzerine Matbaa-i Âmir'e'de tab' olunan Kâdî Beydâvî Hâşiyesi Şeyhzâde, kezâlik sahaflarda mûmâ ileyhimâ efendilerin dükkânlarında mücellled olarak dört cildi yalnız beş Osmanlı yüzlük altununa satılmakta bulunduğu i'lân olunur.

روید مقدم درت جلد اوزرینه مطبعه عامره ده طبع اولان
فاضی بیضاوی حاشیه سی شیخزاده کذاک صحا فلرده
مومی الیها اذیدیرلر کاندک اولریده مجلد اوله رقی درت جلدی
یا کزبس عثمانلی بوزک التونه صاملقده بولندیغی اعلان
اولتور

Takvîm-i Vekâyi':22 Cemâziyelevvel 1284, sayı:892

İlan no: 9

مطبعه عامره ده در دست طبع اولان کتب نفیسه دن
حروفات جدیده ایله ایکی جلد اوزره باصلقده بولسان
فاضی بیضاوی تفسیر شریفنک جلد اولی بوکره رسید
ختم اولمش و جلد ثانیسنک دخی تکمیلی قوه قریبه به
کله رک جلد اول و ثانیسنک اجزا اولق اوزره بالکز
التمش غروشه فروخت اولنه جغی تقرر الیش اولدیقتدن
شمیدین اشتراسنه طالب بولسانلرک مطبعه عامره به
مراجعت ایتملی

Matbaa-i Âmir'e'de derdest-i tab' olan kütüb-ü nefiseden hurûfât-ı cedîde ile iki cild üzere basılmakta bulunan Kâdî Beydâvî tefsîr-i şerîfinin cild-i evveli bu kerre reside-i hitâm olmuş (bitirilmiş), ve cild-i sânisinin dahi tekmîli kuvve-i karîbeye gelerek cild-i evvel ve sânisinin eczâ olmak üzere yalnız altmış kuruşa fûrûht olunacağı (satılacağı) takarrür eylemiş (karar kılınmış) olduğundan şimdiden iştirâsına talip bulunanların Matbaa-i Âmir'e'ye müracaat etmeleri.

Takvîm-i Vekâyi':18 Cemâziyelevvel 1285 /25 Ağustos 1284 Cumartesi

İlan no: 10

Matbaa-i Âmir'e de iki cild üzere derdest-i tab' olduğu halde cild-i evveli resîde-i hitâm olan (biten), Kâdî Beydâvî tefsîr-i şerîfinin cild-i evvel ve sânisinin eczâ olarak yalnız altmış kuruşa fûrûht olunacağı evvelce i'lân kılınmıştı. Tefsîr-i mezkûr, güzîde-i tefâsîr-i şerîfe olarak bunun edinilmesini ashâb-ı maârif ve husûsiyle talebe-i ulûm kâffeten arzu edecekleri müsellemler olduğundan sâye-i meâlî vâye-i cenâb-ı hazret-i şâhânede sûret-i mübâyaa-sının daha ziyade tehvîni (kolaylaştırma) maksadıyla iki cildinin elli üç kuruşa verilmesine müsâde-i aliyye-i şâhâne şâyân buyurularak, şimdilik yalnız Matbaa-i Âmir'e de bey' ve fûrûht olunmakta idüğü maa't-tesekkür i'lân olunur.

مطبعة عامره ده ابني جلد اوزره در دست طبع اولديغي
 حالده جلد اولي رسیده ختسام اولان قاضي بيضاوي
 تفسير شريفك جلد اول و نائيسنك اجزا اوله رفق بالكر
 الشمس غروشه فروخت اولنه جنجي اولجه اعلان قلمشيدى
 تفسيره مذکور كرده تفاسير شريفه اوله رفق بونك ايدنلسنى
 اصحاب معارف و خصوصيه طلبه علوم كافه ارزو
 ايدن جكرى مسلم اولد يفتندن سايه معالى و ايه جناب حضرت
 شاهانه ده صورت ميا بعه سنك ده از ياده هو بنى مقصديله
 ابني جلد ينك اللى اوج غروشه و بولسنه مساعده عليه شاهانه
 شايان بيوريله رفق سمد بلك بالكر مطبعة عامره ده بيع
 و فروخت اولتمقه ايدنكى مع التفسر اعلان اولتور

Takvîm-i Vekâyi':22 Cemâziyelevvel 1285 /29 Ağustos 1284 Çarşamba

Osmanlı Medreselerinin eğitim programını yansıtan eserlere bakıldığında büyük çoğunlukla en son okutulacak dersin tefsir olduğu görülür. Tefsir, Allah'ın Kelamını anlamak olması bakımından bütün İslâmî ilimlerin amacı olarak görülmüştür. İşte bütün İslâmî ilimlerin gayesi, Kur'anı tefsir etmek, anlamak ve ondan hüküm çıkarmak, onu hayata tatbik etmek olmasından ötürü, yüksek ilimlerden sonra okunması en yüksek bir amaçtır. Bütün ilimler önce öğrenilir, sonra Kur'an'a tatbik edilir. Onun için tefsir ilmi denince, bütün ilimleri anlamak gerekir. İşte bu anlayıştan hareket edince, bütün tahsil hayatı boyunca okuduğu her ilim dalı, aslında Kur'anı anlamaya yönelik olduğu için, sanki tefsirden bir bölüm, bir bahis okumuş oluyor da, bunların sonunda *Beydâvî Tefsir*'i okunuyor. Bu tefsir Osmanlı medreselerinin vazgeçilmez eseri olmuştur.⁶

İlanda da görüldüğü üzere Matbaa-i Âmir'e de iki cild olarak tab' edilen Kâdî Beydâvî tefsirinin daha önce altmış kuruşa satılacağı ilân edildiği belirtilerek, mezkûr tefsirin ashâb-ı maârif ve özellikle bütün talebe-i ulûmun satın almak

⁶ Uzunçarşılı, İ. Hakkı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, Ankara. 1988, s. 23, 28; Atay, Hüseyin, *Osmanlıda Yüksek Din Eğitimi*, İstanbul 1983, s.112-113.

isteyeceği düşünülerek bir nevi “öğrenci indirimi” uygulanarak 53 kuruşa düşürüldüğü haber verilmektedir.

İlan no: 11

تفسیر شریف قاضی بیضاوی نیک سار کتابہ نسبتہ
شرف و عزتی چونکہ اولوب عبارہ سی ایسہ غایت مغلو
اولدیغندن اوزرینہ پک چوق حواشی بالمشدر ایچلرندن
بعضیاری طبع اولدیسه ده زیاده سیله مقبول اولان بعضیاری
طبع اولتماس و یازواله دخی بولنقی غیر ممکن
اولدیغندن هر کس مطالعه دن مأبوس قالش اولدیغنه بناء
بر خدمت دینه اولقی نیتیه بودغه حواشی مشهوره
غیر مطبوعه دن اسماعیل قونوی حضرت تبریک
تفسیر شریفی و تبرکا کنارده قاضی بیضاوی
و ابن تمجد و شهاب و عصام و سلکوتی کی کتب جلیله نی جمع
ایدوب اون درت قسمه تقسیم و هر ابکی قسمی برجلده
تجدیدیه تکمیل طاقم یدی جلددن عبارت اولهرق
و مطبعه عامره ده تکمیل غایت دقت اولهرق
طبع و تمیل اولندی بهر طاقی بدیش عثمانلی لیراسنه
صحف چارشوسنده اسعد و الحاج کاک افندیک
دکانلرده صالقمده در

Tefsîr-i Şerîf-i Kâdî Beydâvî'nin sâir kitaplara nisbe-i şeref ve meziyeti çokça olup ibâresi ise gâyet muğlak olduğundan üzerine pek çok havâşi yazılmıştır. İçlerinden bazıları tab' olunduysa da ziyâdesiyle makbul olan bazıları tab' olunmamış ve yazıyla dahî bulunmak gayr-i mümkün olduğundan herkes mütâlaadan me'yûs (ümitsiz) kalmış olduğuna binâen, bir hıdmet-i diniyye olmak niyetiyle bu def'a havâşi-i meşhûre-i gayr-i matbûadan İsmail Konevî Hazretleri'nin (İsâmüddin İsmail b. Muhammed b. Mustafa el-Konevî (ö. 1195/1780- 81) tefsîr-i şerîfi ve teberrüken kenarında Kâdî Beydâvî ve İbn-i Temcîd ve Şihâb ve İsâm ve Silkûtî gibi kütüb-ü celileyi cem' idüp ondört kısma taksim, ve her iki kısmı bir ciltde teclîd ile tekml-i takım yedi ciltten ibaret olarak ve Matbaa-i Âmir'e'de tashihine gayet dikkat olunarak tab' ve temsîl olundu. Beher takımı yedişer Osmanlı lirasına sahhâf çarşısında Esad ve el-Hâc Akif Efendi'nin dükkânlarında satılmaktadır.

Takvîm-i Vekâyi': 1 Cemâziyelevvel 1287 Cumartesi

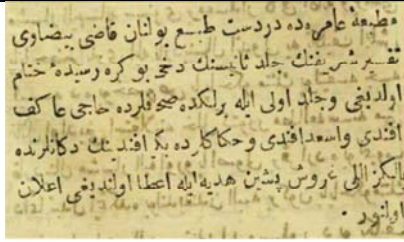
Kâdî Beydâvî tefsiri yazıldığı günden itibaren büyük rağbet görmüş, fakat ibarelerinin muğlaklığı sebebiyle de üzerine 250'den çok şerh, hâşiyeye ve ta'lik yazılmıştır. Yalnız Osmanlı topraklarında *Envâru't-tenzîl'e* yazılan hâşiyeye sayısının 60'ın üzerinde olduğu söylenir.⁷ Bunlar arasında Seyyid Ahmed Kırîmî'nin

7 Osmanlı âlimlerinin yaptığı şerh ve hâşiyeler için bk. Katip Çelebi, *Keşfü'z-zunûn*, I, 188-94; Bursalı, *Osmanlı Müellifleri*, I, 334-6.

(879/1474)⁸ *Misbâhu't-ta'dîl fî keşfi Envârî't-tenzîl'i*, kaynakların en mükemmel hâşiyeye⁹ diye tanıttıkları Molla Hüsrev'in (885/1480)¹⁰ *Hâşiyeye alâ evâilî tefsiri'l-Kadî* adındaki Bakara 126. âyete kadar Beyzâvî hâşiyesi, İbn Temcid olarak bilinen Muslihuddin Mustafa b. İbrahim'in (890/1485) üç ciltlik muazzam bir hâşiyesi, İsmâüddin Muhammed b. Arabşah el- İsferyâ'î'nin hâşiyesi (ö. 943/1537), Şeyhzâde el-Kocavi'nin (951/1543)¹¹ *Hâşiyeye alâ tefsiri'l-Beyzâvî'sini* Abdülhakim b. Şemsiddin b. Muhammed es-Siyalkuti (ö. 1067/1657)¹² ve Şihâbüddîn el-Hafâcî'nin (ö. 1069/1659)¹³ hâşiyelerini saymak mümkündür.

Reklamı yapılan İsmail Konevî'nin (İsmâüddin İsmail b. Muhammed b. Mustafa el- Konevî (ö. 1195/1780)¹⁴ büyük boy yedi ciltlik Kâdî hâşiyesi ise Kâdî'nin zor yerlerini, muğlâk ibarelerini anlamak isteyenler için kendisinden daha iyi bir anahtar bulunamayacağı söylenen hâşiyedir.¹⁵ Nefis bir hâşiyeye olması, pek çok kişi tarafından rağbet edilmesine rağmen matbû nüshalarının bulunmaması ve yazma nüshalarının da nadir bulunması sebebiyle basıldığı bildirilmektedir.

İlan no: 12

Matbaa-i Âmir'e'de derdest-i tab' bulunan Kâdî Beydâvî Tefsir-i Şerîfî'nin cild-i sânisinin dahi bu kerre resîde-i hitâm olduğu (bitirildiği) ve cild-i evveli ile birlikte sahâflarda Hacı Akif Efendi ve Esad Efendi ve hakkâklarda Bekir Efendi'nin dükkanlarında yalnız elli kuruş peşin hediye ile i'tâ olunduğu i'lân olunur.

Takvim-i Vekâyi': 16 Cemâziyelâhir 1285/22 Eylül 1284 Cumartesi

- 8 Mecdî Efendi, *Hadâiku'ş-Şakâik*, s. 102; Bursalı, *Osmanlı Müellifleri*, I, 397-8; Bilmen, *Büyük Tefsir Tarihi*, II, 602; Nüveyhiz, *Mu'cemü'l-müfessirin*, I, 47; Kehmâl, *Mu'cemü'l-müellifin*, I, 297.
- 9 Katip Çelebi, *Keşfü'z-zunûn*, I, 190; Bilmen, *Büyük Tefsir Tarihi*, II, 606.
- 10 Bursalı, *Osmanlı Müellifleri*, I, 292; Bilmen, *Büyük Tefsir Tarihi*, II, 605; Kehmâl, *Mu'cemü'l-müellifin*, XI, 122.
- 11 Mecdî Efendi, *Hadâiku'ş-Şakâik*, s. 408-410; Bursalı, *Osmanlı Müellifleri*, I, 334; Bilmen, *Büyük Tefsir Tarihi*, II, 643.
- 12 Bilmen, *Büyük Tefsir Tarihi*, II, 697-8.
- 13 Bilmen, *Büyük Tefsir Tarihi*, II, 698.
- 14 Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, I, 369; Bursalı, *Osmanlı Müellifleri*, I, 406; Bilmen, *Büyük Tefsir Tarihi*, II, 729.
- 15 Cevdet Bey, *Tefsir Usûlü ve Tarihi*, s. 161.

İlan no: 13

تفسیر شریفی فاضی بیضا و بنک حواش ساوه مدنی کوشه
 نسبیانه برایش اولان فردوس آشیان سلطان عبدالجمد خان
 طاب راه حضرت تبریک عصر عالیبری علمای فغاندن اسماعیل
 انقروی حضرت تبریک تفسیر شریفی مذکور اوزرینه یازمش
 اولدقلری حاشیه نسیه نیک مطالعه سنه یک چون کیمسه لطفلرندن
 طلب ورغبت کوسلش ایسه ده نسخ مطبوعه سی اولدقنی
 و یازمه سنیک دخی نادر بولدقنی جهنله استفاده دن محروم
 و مأیوس بولمش اولدقلرندن بر خدمت شریفه فقهره دینه اولق
 نیت خالصه سببه کنارینه تفسیر شریف مذکورک اک معتبر
 و متداول حاشیلرندن ابن المصعب ابیه نهاب و عصام و سبیل کونی
 کبی مقبول اولان نهواتندن دخی اشرف بودقه سبیه
 و وقتینه و ابیه جناب ملوکانه ده مطبعه عامر ده اولدرت جلد
 اوله رق الوان کاغذ اوزرینه طبع و تمثیل ویدی جلد اوزرینه
 نجلد و نسه رق جهری بدبشر عثمانلی لیراسنه و اسماعیل حق
 حضرت تبریک دخی روح البیان نام تفسیر شریفی درت عثمانلی
 لیراسنه و جوکره طبع اولنان مشارابه اسماعیل حق حضرت تبریک
 پندنظار شرحی یازم عثمانلی لیراسنه صحافی چارشوسنده اسعد
 والواج عاکف افندیلرک دکانه صانیقند در

Tefsîr-i Şerif-i Kâdî Beydâvî'nin havâşş-ı sâiresini kûşe-i nisyâna bırakmış olan, Firdevs-i âşiyân Sultan Abdülhamid Hân tâb-ı serâh Hazretleri'nin asr-ı âlileri ulemây-ı fehâmından İsmâil Ankaravî Hazretleri'nin Isâmüddin İsmail b. Muhammed b. Mustafa el-Konevî (ö. 1195/1780- 81) tefsîr-i şerif-i mezkûr üzerine yazmış oldukları hâşîye-i nefisenin mütâlaasına pek çok kimseler taraflarından talep ve râğbet gösterilmiş ise de nesh-i matbûası olmadığı ve yazmasının dahi nâdir bulunduğu cihetlerle istifâdeden mahrum ve me'yûs bulunmuş olduklarından bir hıdmet-i şerife-i mefhare-i diniyye olmak niyyet-i hâlisasıyla kenarına tefsîr-i şerif-i mezkûrun en mu'teber ve mütedâvil hâşîyelerinden İbnü't-Temcîd ile Şihâb ve Isâm ve Siyalkûtî gibi makbûl olan meş-hûrâtından dahi alınarak bu def'a sâye-i muvaffakiyetvâye-i cenâb-ı mülûkâne Matbaa-i Âmire'de ondört cilt olarak elvân kağıt üzerine tab' ve temsîl ve yedi cilt üzerine teclid olunarak beheri yedişer Osmanlı lirasına ve İsmail Hakkı Bursevî Hazretleri'nin dahi Rûhu'l- Beyân nâm tefsîr-i şerîfi dört Osmanlı lirasına ... sahhâf çarşısında Esad ve el- Hâc Akif Efendi'lerin dükkânında satılmaktadır.

İlan no: 14

مطبعة عامره ده غایتله صحیح و بیکی حروف ایله درت
جلد اوزرینه طبع اولمقده بولان روح البیان تفسیر
شربنیك جلد اول و زابعی خنامه رسیده اوله رق بهر طاقی
اجزا اولد یغی حالده در تیوز و مجلسدی درت یوزلك
التوننه و كذلك صحیح و صاری کاغذ و ایکی جلد اوزرینه
طبع اولنان شفاه شریف شرحی علی القاری اجزاسی
یتش و مجلسدی سکسان غررشه صحاف اسعد
وحاجی عاکف افدیلك دکانلرده و مطبعة عامره ده
صاقلمه در

Matbaa-i Âmire'de gâyetle mu-
sahhah ve yeni hurûf ile dört cild
üzerine tab' olunmakta bulunan
Rûhu'l-Beyân tefsîr-i şerifinin
cild-i evvel ve râbii hitâma resîde
olarak (bitirilerek) beher takımı
eczâ olduğu halde dörtyüz ve
mücelledi dört yüzlük altununa, ve
kezâlık... sahhâf Esad ve Hacı Akif
Efendi'lerin dükkanlarında ve
Matbaa-i Âmire'de satılmaktadır.

Takvîm-i Vekâyi': 14 Şevval 1285 /16 Kânunusâni 1285 Çarşamba

İlan no: 15

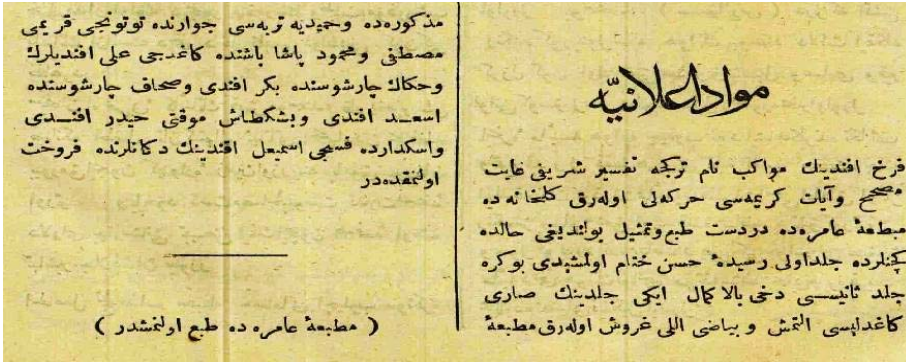
آبتلری حرکه لی اولق اوزره ترکیه فرخ افندی
تفسیر شربنی غایتله صحیح اولد یغی حالده مطبعة
عامر ده طبع اولمقده اولمقده جلد اولی بوکره ختام
بولوب جلد نانیسی دخی قریبا اکمال اولنه جغندن
اشتراسنه رقت بدن ذاونه مطالعه ده موجب
سهولت اولق اوزره صاری کاغذ لیبسی الشمس
ویباضی الی غرو شه اوله رق جلد اولی شمیدین
بالاعطا نانیسی ایچون سند وزیر یله جکندن استک
اید نلرک مطبعة عامره یه و جدیده ده قریبلی توتونجی
مصطفی اغانک دکاننه مراجعت ایلری

Âyetleri harekeli olmak üzere
Türkçe Ferruh Efendi Tefsir-i
Şerif-i gâyetle musahhah olduğu
halde Matbaa-i Âmire'de tab'
olunmakta olmağıla cild-i evveli
bu kerre hitâm bulup cild-i
sânisi dahi karîben ikmâl oluna-
cağından iştirâsına râğbet eden
zevâta mütâlaada müceb-i
sühûlet olmak üzere sarı kağıtlısı
altmış ve beyazı elli kuruşa
olarak cild-i evveli şimdiden
bi'l-i'ta sânisî için senet verile-
ceğinden istek edenlerin Mat-
baa-i Âmire'ye ve Hamidiye'de
Kırımlı Tütüncü Mustafa
Ağa'nın dükkanına müracaat
eylemeleri.

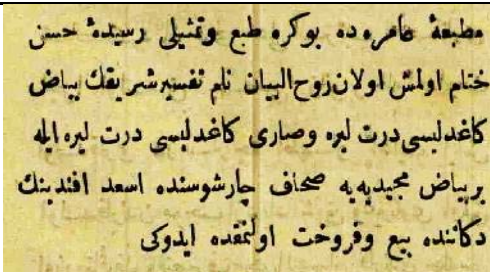
Takvîm-i Vekâyi': 17 Rebîülevvel 1286

İlan no: 16

Ferrûh Efendi'nin Mevâkib nâm Türkçe tefsîr-i şerîfi gâyet musahhah ve âyât-ı kerîmesi harekeli olarak Gülhane'de Matbaa-i Âmire'de derdest-i tab' ve temsili bulunduğu halde geçenlerde cild-i evveli resîde-i hüsn-i hitâm olmuştu. Bu kere cild-i sânisî dahi bi'l-ikmâl iki cildinin sarı kağıtlısı altmış ve beyazı elli kuruş olarak matbaa-i mezkûrede ve Hamîdiye Türbesi civarında Tütüncü Kırîmî Mustafa Ağa ve Mahmut Paşa başında kağıtçı Ali Efendilerin dükkanında ve Hakkâk çarşısında Bekir Efendi ve sahhâf çarşısında Es'ad Efendi ve Beşiktaş Mevkîti Haydar Efendi ve Üsküdar'da Feşçi İsmail Efendi'nin dükkanlarında fûruht olunmaktadır.

Takvîm-i Vekâyi':10 Şevval 1286 Çarşamba

İlan no:17

Matbaa-i Âmire'de tab' ve temsili resîde-i hüsn-i hitâm olmuş olan Rûhu'l-Beyân nâm tefsîr-i şerîfin beyaz kağıtlısı dört lira ve sarı kağıtlısı dört lira ile bir beyaz mecîdiyyeye sahhâf çarşısında Esad Efendi'nin dükkanında bey' ve fûruht olunmakta idüğü.

Takvîm-i Vekâyi':14 Şevval 1285 /16 Kânunusâni 1284 Çarşamba

İlan no:18

ترجمه لیسن شریف

سفارت اماملرندن هاشم ولی افندی طرفندن
بوکره نفیس برطرزده طبع ایندی ریلوب موقع انتشاره
قونیلان « یسن » شریف ترجمه سی ، خطاط شهیر
حلم افندی نیک قلمیبه یازلمش . سکرنجی طقوزنجی
عصر حجریده یازیلان کله بکلمه تورکجه ، معنالی
مصحف شریفلردن آینهرق سطرلر آراسنه

و کتاری تفسیری قرآن کریمدن مختصر و ساده
تورکجه آیروجه درج ایدلشد . حاصلاتی قسماً
حمایه اطفال منفعتلر بالکتر باب عالی جاده سنده
سهولت کتابخانه سنده بولونور . هدییه سی (۲۰)
یکرمی غروشدور .

Tercemeli Yâsîn-i Şerîf

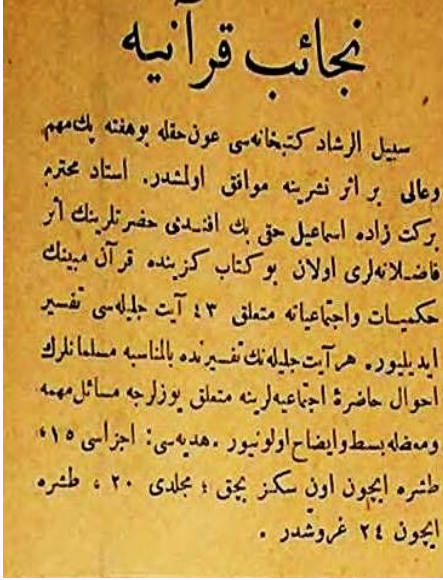
Sefâret imamlarından Haşim Veli Efendi tarafından bu kerre nefis bir tarzda tab' ettirilip mevki-i intişâra konulan Yâsîn-i Şerîf Tercemesi hattât-ı şehîr Halîm Efendi'nin kalemîyle yazılmış, sekizinci dokuzuncu asr-ı hicrîde yazılan kelime be kelime Türkçe mânâlı Mushaf-ı Şerîfelerden alınarak satırlar arasına ve kenarı Tefsirli Kur'ân-ı Kerîm'den muhtasar ve sade Türkçe ayrıca derc edilmiştir. Hâsılâtı kısmen himâye-i etfâl menfaatınadır. Yalnız Bâb-ı Âlî Caddesi'nde Suhûlet Kütüphanesi'nde bulunur. Hediyesi (20) yirmi kuruştur.

Mahfil: Muharrem 1344/Temmuz 1341, sayı:63

Eserin sahibi sefaret imamlarından Haşim Velî Efendi'dir. Hayatı hakkında pek bilgi yoktur. Eser, İstanbul Kırmî Ziya Efendi Matbaası'nda hicri 1343 senesinde basılmış, 23 sayfadan müteşekkil, kenarlarında Tefsirli Kur'ân-ı Kerîm'den ve Tibyân Tefsiri'nden tefsir ve ayetlerin arasında da satır arası kelime kelime meal mevcuttur. Müellif "ifâde-i mahsûsa" başlığı altında Yâsîn-i Şerîf Tercemesi kenarına Tefsirli Kur'ân-ı Kerîm'den aynen ve Tibyân Tefsiri'nden dilini sadeleştirerek mealen tefsir dercettiğini, satırların arasındaki kelime mealleri ise bu tarzda yazılmış ve muttali olduğu Hüdâyi, Fâtih, Halet Efendi Kütüphaneleri ve Üsküdar'daki Mihrimâh Camii şerifindeki Mushaflardan aynen istinsâh ettiğini ifade eder. Bu tarzda tercümelerin hicri 8 ve 9. Asırlarda yazıldığı ve o zamanın üslûb-u vechile imla konulmadığını, kendisinin bu tercümelere imla (hareke) koyduğunu, eseri Müslüman-Türk camiasına hizmet etmek ve sade güzel Türk dilini öğretmek maksadıyla neşrettiğini belirtmektedir.¹⁶

¹⁶ Veli, Haşim, *Tercemeli Yasin-i Şerif*, Kırmî Ziya Efendi Matbaası, İstanbul 1343, s. 23

İlan no:19

Necâib-i Kurâniyye

Sebilürreşâd Kütüphânesi avn-i Hak'la bu hafta pek mühim ve âlî bir eser neşrine muvaffak olmuştur. Üstâd-ı Muhterem Bereketzâde İsmâil Hakkı Bey Efendi Hazretleri'nin eser-i fâzîlaneleri olan bu kitâb-ı güzinde Kur'ân-ı Mübin'in hikemiyyât ve ictimâiyyâta müteallik 43 âyet-i celîlesi tefsir ediliyor. Her âyet-i celîlenin tefsirinde bi'l-münâsebe Müslümanların ahvâl-i hâzıra-i ictimâiyyelerine müteallik yüzlerce mesâil-i mühimme ve muazzıla best ve îzâh olunuyor. Hediyesi: Eczâsı 15, taşra için on sekiz buçuk, mücelledi, 20, taşra için 24 kuruştur.

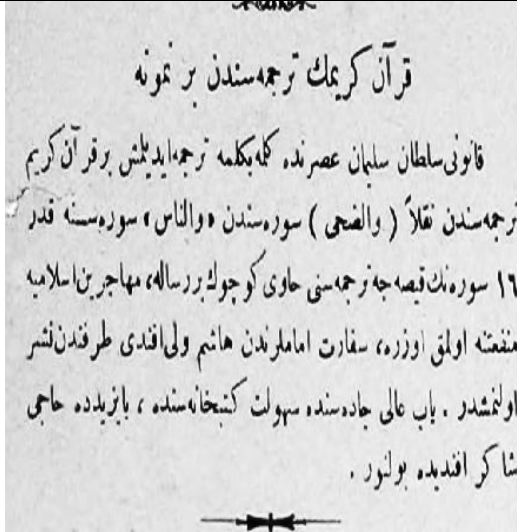
Sebilürreşâd:16 Rebülevvel 1332/30 Kânunusâni 1329 Perşembe, sayı:282

Necâib-i Kurâniyye müellifi Bereketzâde İsmâil Hakkı 1267/1851-52 yılında İstanbul Fatih'te sûfi geleneğe ait bir ailede doğdu. İlk tahsilini ve hafızlığını tamamladıktan sonra önce mülkiye daha sonra Dâru'l-Fünun'a girdi. Akşehir Kaymakamlığı, Adana ve Halep defterdarlığı, Beyrut İstinaf Mahkemesi başkanlığı ve II. Meşrutiyetten sonra başmüdde-i umûmî (başsavcı) ve Temyiz Mahkemesi üyesi oldu. 1918'de İstanbul'da vefat etti.

Necâib-i Kurâniyye 1324 (1906) yılında Sırât-ı Müstakîm'in 2. sayısından itibaren tefrika halinde yayınlanmaya başlamış ve 1325/1907 yılında çıkan 39. sayıya kadar devam etmiştir. 1331 (1912) yılında da İstanbul'da kitap olarak neşredilmiştir. Eser daha sonra Ertuğrul Özalp tarafından Latinize edilerek yayınlanmıştır (İstanbul 2002). Müellif, Fransa'da lise öğrencileri için yazılan bir kitapta Peygamber Efendimiz, Kur'ân ve hadisler hakkında yanlış bilgiler verildiğini, bu eserin Türk öğrenciler tarafından da okunduğunu görmüş, bu gibi bozuk ve yanlış bilgi veren eserleri okuyan Müslüman gençlere İslâm'ın yüceliğini gösteren

bir eser yazmaya karar vermiş, Kur'ân-ı Kerim'den bazı âyetleri seçerek bu âyetlerin tefsirini yapmıştır.¹⁷

İlan no:20

Kurân-ı Kerim'in Tercümesinden Bir Numûne

Kanûnî Sultan Süleyman asrında kelime be-kelime tercüme edilmiş bir Kurân-ı Kerim tercümesi'nden naklen (ve'd-Duhâ) sûresinden (ve'n-Nâs) sûresine kadar 16 sûrenin kısaca tercümesini hâvî küçük bir risâle. Mühâcirîn-i İslâmiyye menfaatine olmak üzere, Sefâret imamlarından Hâşim Veli Efendi tarafından neşr olunmuştur. Bâb-ı Âlî Caddesi'nde Sühûlet Kütüphanesi'nde, Bâyezîd'de Hacı Şâkir Efendi'de bulunur.

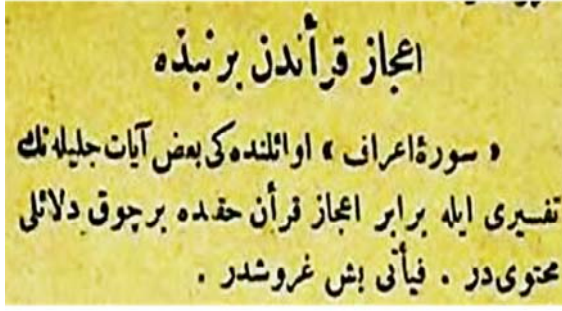
Sebilürreşâd: 21 Rebîülevvel 1342/1 Teşrinisâni 1339 Perşembe, sayı:573

Yukarıda olduğu gibi bu eserin de sahibi ve nâşiri Sefâret imamlarından Hâşim Veli Efendi'dir. *Tercümeli Amme Cüz'ü* adıyla 1927/1345 tarihinde İstanbul Kırımı Ziya Efendi Matbaası'nda basılmış 39 sayfalık bir eserdir. Hicri 8 ve 9. asırlarda kelime kelime Türkçe'ye tercüme edilen ve Fâtih, Halet Efendi Kütüphaneleri, Üsküdar'daki Mihrimâh ve Bulgaristan'daki Yeni Pazar Camii şeriflerinde bulunan Mushaflardan aynen istinsâh edildiği ifade edilmektedir.¹⁸

¹⁷ Özel, Mustafa, "Son Dönem Tefsir Tarihinden Bazı Portreler II", *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı XVI, İzmir 2002, s. 125; Coşkun, Muhammed, *Bereketzade İsmail Hakkı'nın Envâr-ı Kur'an Tefsiri Ve Diğer Tefsir Yazıları*, (Yüksek Lisans Tezi) SAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2008, s. 21-22.

¹⁸ Hâşim Veli, *Tercemeli Amme cüz'ü*, İstanbul 1927/1345, Kırımı Ziya Efendi Matbaası, s. 2.

İlan no:21

İ'câz-ı Kur'ân'dan Bir Nebze

“Sûre-i A'râf” evâilindeki âyât-ı celîlenin tefsîri ile beraber i'câz-ı Kur'ân hakkında birçok delâili muhtevîdir. Fiyatı beş kuruştur.

Sebilürreşâd: 30 Muharrem 1331/27 Kânunuevvel 1327 Perşembe

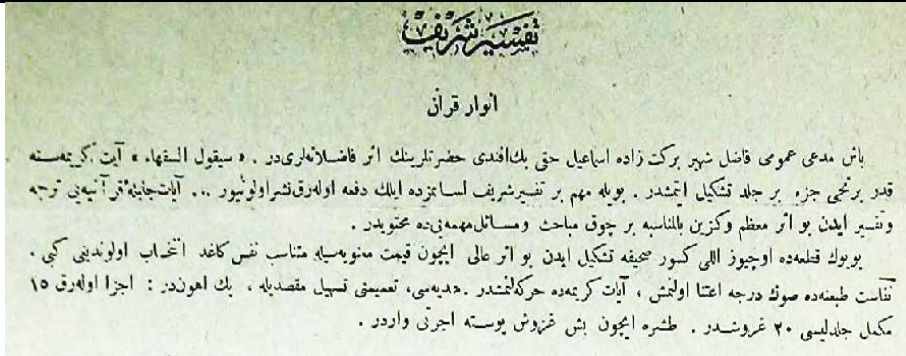
İlan no:22

Tefsir-i Tibyân'ın beheri (her biri) iki cilt olarak mücelledi 280, ve eczâsı (ciltsiz) 260 kuruşa sahhaflar çarşısında Çemişgezekli Abdâh (Abdullah) Efendi'nin dükkanında satılmaktadır.

Tasvîr-i Efkâr: 29 Zilka'de 1279 Pazar, sayı:93

İlan no: 23

Tefsîr-i Şerîf Envâr-ı Kur'ân

Baş müdde-i umûmî fâzıl-ı şehîr Bereketzâde İsmâil Hakkı Beyefendi Hazretleri'nin eser-i fâzılâneleridir. “Seyekülü's-süfehâü” âyet-i kerîmesine kadar birinci cüz'ü bir cilt teşkil etmişdir. Böyle mühim bir tefsîr-i şerîf lisânımızda ilk def'a olarak neşr olunuyor... Âyet-i celîle-i Kur'âniyyeyi tercüme ve tefsîr eden bu eser-i muazzam ve güzîn

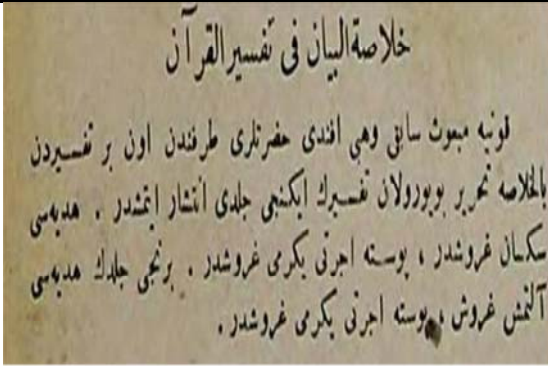
bi'l-münâsebe birçok mebâhis ve mesâil-i mühimmeyi de muhtevîdir.

Büyük kıt'ada üç yüz elli küsur sahife teşkil eden bu eser-i âli için kıymet-i ma'nevîsiyle mütenâsip nefis kağıt intihâp olunduğu gibi nefâset-i tabına da son derece i'tinâ olunmuş, âyât-ı kerîme de harekelenmiştir. Hediyesi ta'mîmini teshîl maksadıyla pek ehvendir. Eczâ olarak 15, mükemmel ciltlisi 20 kuruştur. Taşra için beş kuruş posta ücreti vardır.

Sebilürreşâd: 19 Muharrem 1332 Perşembe/5 Kânunuevvel 1329, sayı 275

Bu eser de Necâib-i Kurâniyye sahibi Bereketzâde İsmâil Hakrı'ya aittir. Bu tefsir Sırât-ı Müstakîm mecmuasının 25 Rebiülahir 1326 tarihli (13 Mayıs 1908) tarihli 87. sayısından itibaren yayımlanmaya başlamış ve 18 Cemadilevvel 1327 (7 Haziran 1909) tarihli 146. sayıya kadar devam etmiş 1331 (1912) yılında da İstanbul'da kitap olarak neşredilmiştir. Eser Fâtiha sûresinden Bakara sûresi'nin 142. âyetine (1. cüzün sonu) kadardır.

İlan no: 24

Hulâsatü'l-Beyân ft

Tefsiri'l-Kur'ân

Konya meb'us-ü sâbıkı Muhammed Vehbî Efendi Hazretleri tarafından on bir tefsirden bi'l-hulâsâ tahrîr buyurulan tefsirin ikinci cildi intişâr etmiştir. Birinci cildin hediyesi altmış kuruş, posta ücreti yirmi kuruştur.

Sebilürreşâd: 8 Safer 1342 Perşembe/20 Eylül 1339, sayı:561-6

İlan no: 25

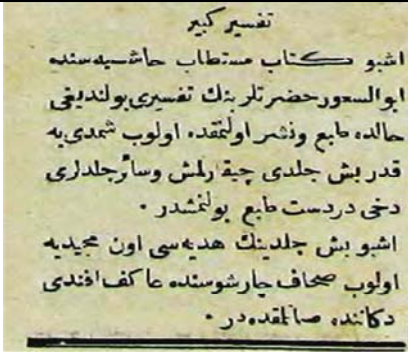

Hülâsatü'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân

Konya meb'us-ü sâbıkı Muhammed Vehbî Efendi'nin Türkçe tefsir-i şerifin beşinci cildi de intişâr etmiştir. Fiyâtı yüz kuruştur. Taşra için posta ücreti ayrıca otuz kuruştur. Diğer cildleri de idârehânemizde mevcuttur.

Sebülürreşâd: 28 Şaban 1342 Perşembe/3 Nisan 1340, sayı:59

İlan no: 26

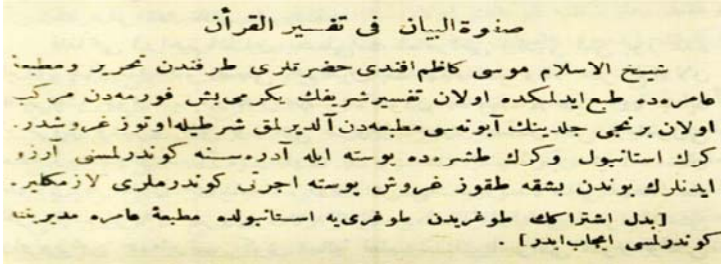

Tefsîri Kebîr

İş bu kitâb-ı müstedâb hâşiyesinde Ebu's-suûd Hazretleri'nin tefsiri bulunduğu halde tab' ve neşrolunmakta olup şimdiye kadar beş cildi çıkarılmış ve sâir ciltleri dahî derdest-i tab' bulunmuştur. İş bu beş cildinin hediyesi on mecidiye olup sahhâf çarşusunda Âkif Efendi dükkânında satılmaktadır.

Mecmua-i Maârif: 29 Cemâziyelâhir 1293 Cuma, sayı 29

İlan no: 27

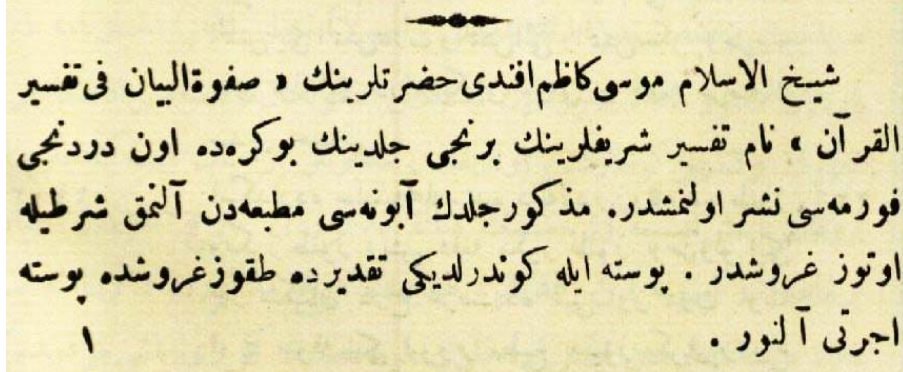

Safvetü'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân

Şeyhül-İslâm Musa Kâzım Efendi Hazretleri tarafından tahrîr ve Matbaa-i Âmir'e'de tab' edilmekte olan tefsîr-i şerifin yirmi beş formadan mürekkep olan birinci cildinin abonesi matbaadan aldırılmak şartıyla otuz kuruştur. Gerek İstanbul ve gerek taşrada posta ile adresine gönderilmesini arzu edenlerin bundan başka dokuz kuruş posta ücreti göndermeleri lazımdır. (Bedel-i iştirâkin doğrudan doğruya İstanbul'da Matbaa-i Âmire müdiriyetine gönderilmesi icap eder).

Takvîm-i Vekâyi':11 Cemâziyelevvel 1335/5 Mart 1333 Pazartesi, sayı: 2813

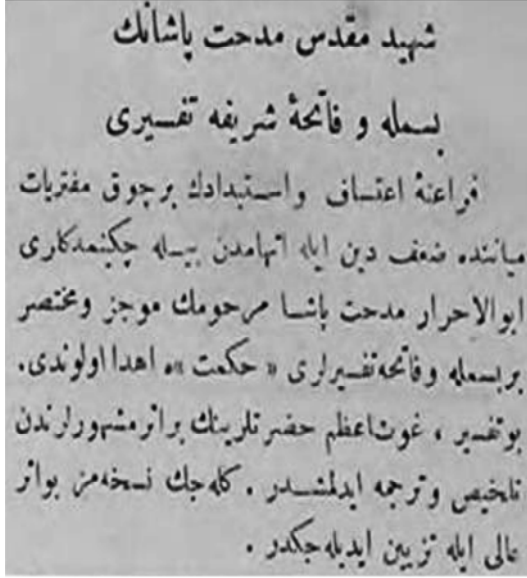
İlan no: 28

Şeyhül-İslâm Musa Kâzım Efendi Hazretleri'nin Safvetü'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân nâm tefsîr-i şeriflerinin birinci cildinin bu kerre de on dördüncü forması neşr olunmuştur. Mezkûr cildin abonesi matbaadan alınmak şartıyla otuz kuruştur. Posta ile gönderildiği takdirde dokuz kuruş da posta ücreti alınur.

Takvîm-i Vekâyi':27 Şaban 1335/18 Haziran 1333 Pazartesi, sayı: 2918

İlan no: 29

Şehid-i Mukaddes Mithat Paşa'nın Besmele ve Fâtiha-i Şerîfe Tefsiri

Ferâine-i i'tisâf ve istibdâdın birçok müfteriyât meyânında za'f-ı dîn ile ithamdan bile çekinmedikleri Ebü'l-ahrâr (hürriyetçilerin babası) Mithat Paşa merhûmun mücez ve muhtasar bir besmele ve Fâtiha tefsirleri "Hikmet"e ihdâ olundu. Bu tefsir Gavs-ı Âzam Hazretleri'nin bir eser-i meşhûrelerinden telhîs ve terceme edilmiştir. Gelecek nüshamız bu eser-i âli ile tezyîn edilecektir.

Hikmet: 18 Rebîülâhîr 1328/15 Nisan 1326 Perşembe, sayı: 2

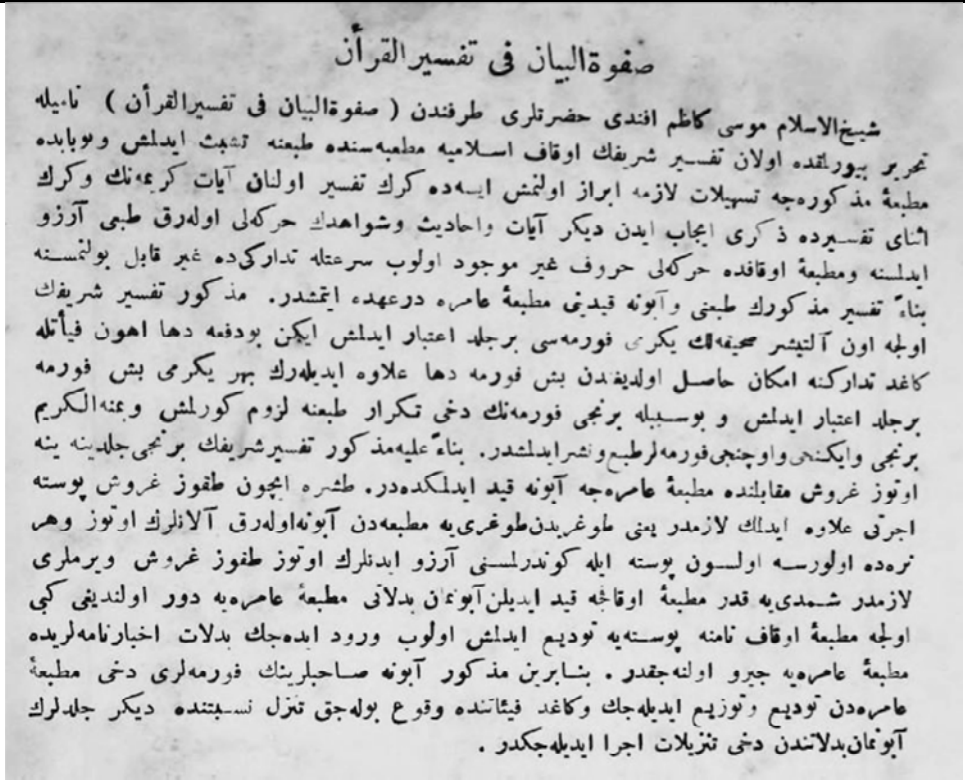
Eserin müellifi, Tanzimat'ın önemli paşalarından Mithat Paşa'dır. İlandan anlaşıldığına göre kendisinin istibdatçılar tarafından dînî yönden zayıflıkla itham etmelerine bir cevap olarak kaleme aldığı *Besmele ve Fâtiha-i Şerîfe Tefsiri*, Hikmet Gazetesi'nin (25 Rebîülâhîr 1328/22 Nisan 1326 Perşembe) 3. sayısında yayımlanmış, Mustafa Özel tarafından Latinize edilerek *Midhat Paşa'nın Besmele ve Fâtiha Tefsiri* adıyla *Marife Dergisi*'nde yayımlanmıştır.¹⁹

¹⁹ Özel, *Midhat Paşa'nın Besmele ve Fâtiha Tefsiri*, Marife, yıl 3, sayı 2, 2003, s. 269-272.

İlan no: 30 a-b

صفوة البيان في تفسير القرآن

شيخ الاسلام موسى كاظم اتدی حضرتلری طرفندن (صفوة البيان في تفسير القرآن) ناميله تحرير يورلقده اولان تفسير شريفك اوقاف اسلاميه مطبعه سنده طبعنه نشيت ايدلمش ويو بايد مطبعه مذكورجه تسهيلات لازمه ابراز اولمش ايسده كرك تفسير اولان آيات كريمه نك وكرك اثنای تفسيرده ذكری ايجاب ايدن ديكر آيات واحاديث وشواهدك حركه لي اوله رق طبعي ارزو ايدلسنه ومطبعه اوقافده حركه لي حروف غير موجود اولوب سرعتله تداركده غير قابل بولمسنه بناءً تفسير مذكورك طبعني وآبونه قيدني مطبعه عامر مدرعهده ايتمئدر. مذكور تفسير شريفك اولجه اون التيسر صحيفه لك يكرمي نورمه سي بر جلد اعتبار ايدلمش ايكن بو دفمه دها اهون فيأله كاغد تداركته امكان حاصل اولديغندن بش فورمه دها علاوه ايديله رك بهر يكرمي بش فورمه بر جلد اعتبار ايدلمش ويو سهيله برنجي فورمه نك دخي تكرار طبعنه لزوم كورلمش وبمنه الكرم برنجي وايكنجى فورمه لر طبع وش ايدلمشدر. بناءً عليه مذكور تفسير شريفك برنجي جلدی ينه اوتوز غروش مقابلنده مطبعه عامرجه آبونه قيد ايدلمكده در. طشمه ايچون طقوز غروش پوسته اجرتی علاوه ايدلمك لازمدر يعنى طوغز يدين طوغزى به مطبعه دن آبونه لرني آلانلرك اوتوز وهر نرمد اولورسه اولسون پوسته ايله كوندلمسني ارزو ايدنلرك اوتوز طقوز غروش ويرملرى لازمدر نمدى به قدر مطبعه اوقافجه قيد ايديلن آبونه بدلاتى مطبعه عامرجه دور اولنديني كبي اولجه مطبعه اوقاف نامه يسته به توديع ايدلمش اولوب ورود ايسه جك بدلات اخبار نامه لریده مطبعه عامرجه جيرو اولنه جقدر. بنا برين مذكور آبونه صاحبلرينك فورمه لرى دخي مطبعه عامرهدن توديع وتوزيع ايديله جك وكاغد فيأتمند وقوع بوله حق نزل نسبتنده ديكر جلدلرك آبونه بدلاتسندن دخي تنزيلات اجرا ايديله جكدر.

Safvetü'l-Beyân fî Tefsiri'l-Kur'ân

Şeyhül-İslâm Musa Kâzım Efendi Hazretleri tarafından (Safvetü'l-Beyân fî Tefsiri'l-Kur'ân) nâmıyla tahrîr buyurulmakda olan tefsîr-i şerîfin Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası'nda tab'ına teşebbüs edilmiş ve bu bâbda matbaa-i mezkûrece teshîlât-ı lâzime ibrâz olunmuş ise de, gerek tefsir olunan âyât-ı kerîmenin ve gerek esnây-ı tefsîrde zikri icap eden diğerk âyât ve ehâdis ve şevâhidin harekeli olarak tab'ı arzu edilmesine ve Matbaa-i Evkâf'ta harekeli hurûf gayri mevcûd olup sür'atle tedârîki de gayri kâbil bulunmasına binâen tefsir-i mezkûrun tab'ını ve abone kaydını Matbaa-i Âmire deruhte etmiştir. Mezkûr tefsir-i şerîfin evvelce on altışar sahifelik yirmi forması bir cilt i'tibâr edilmiş iken, bu defa daha ehven fiyatla kağıt tedarikine imkan hâsıl olduğundan beş forma daha ilâve edilerek beher yirmi beş forma bir cild i'tibâr edilmiş ve bu sebeple birinci formanın dahi tekrar tab'ına lüzum görülmüş ve bimennihi'l-kerîm birinci ve ikinci ve üçüncü formaları tab' ve neşredilmiştir. Binâen aleyh mezkûr tefsir-i şerîfin birinci cildine yine otuz kuruş mukabilinde Matbaa-i Âmire'ce abone kaydedilmektedir. Taşra için dokuz kuruş posta ücreti ilâve edilmek lazımdır. Yani doğrudan doğruya matbaadan abone olarak alanların otuz ve her nerde olursa olsun posta ile gönderilmesini arzu edenlerin otuz dokuz kuruş vermeleri lazımdır. Şimdiye kadar Matbaa-i Evkâfça

kaydedilen abonman bedelâtı Matbaa-i Âmire'ye devrolunduğu gibi Matbaa-i Âmire'ye ciro olunacaktır. Binâberîn (bu sebeple) mezkûr abone sahiplerinin formları dahi Matbaa-i Âmire'den tevdi' ve tevzi' edilecek ve kağıt fiyatında vuku bulacak tenezzül nisbetinde diğer ciltlerin abonman bedelâtından dahi tenzîlât icrâ edilecektir.

Takvîm-i Vekâyi':10 Safer 1335/22 Teşrînisâni 1332 Salı, sayı: 2724; Cerîde-i İlmiyye: Muharrem 1335, sayı 27

Şeyhülislam Musa Kazım Efendi 1275/1858'de Erzurum'un Tortum kazasında dünyaya geldi. Balıkesir ulemasından Ali Şuurî ve Lutfi Efendi'lerden dinî ilimler okudu. İstanbul'a gelerek Kazasker Eşref Efendi ve Hoca Şakir Efendi'nin derslerini takip etti. 1888'de icazet aldı. 1907'de Şeyhülislamlık bünyesindeki Tedkik-i Müellefat Başkâtipliğine, kısa bir zaman sonra da aynı meclisin azalığına getirildi. İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin ilim heyetinde olduğu için Sadrazam İsmail Hakkı Paşa kabinesinde Şeyhülislam oldu (1910), bir ara sadrazam vekilliği de yaptı. Musa Kazım Efendi bundan sonra üç defa daha Şeyhülislam olmuş ve azledilmiştir. Şeyhülislamlıklardan uzaklaştırıldığı zamanlarda Mekteb-i Kudât, Medrese-i Süleymaniye ve Medresetül- Vaizîn'de müderrislikler yapmıştır. 1920 yılında İstanbul'da vefat etti. Devrin meşhur ediplerinden Muallim Naci'ye fıkıh usulünden Mirat, Ahmed Midhat Efendi'ye de tefsir dersleri okuttu. Safvetü'l-Beyân fi Tefsîri'l-Kur'ân, Musa Kazım Efendi'nin En'âm süresine kadar tahrîr ettiği tefsir derslerinin Ahmed Midhat Efendi tarafından tutulan notların neticesinde oluşmuş, Bakara sûresi 73. âyete kadar olan kısmı (I. cilt, 408 s.) 1336 tarihinde Matbaa-i Âmire'de basılmıştır. İsmail Kara'nın belirttiğine göre tefsirin basılmamış ciltleri kitapçı İbrahim Subaşı'ndadır.²⁰ Müellifin mezkûr tefsirinden başka Süre-i İhlâs ve Alak Tefsiri vardı ki 1324/1918 tarihinde Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası'nda tabedilmiştir. İlanda Safvetü'l-Beyân'ın yayım macerasıyla ilgili bilgiler verilmiş, daha önce Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası'nda basılmasına teşebbüs edildiği ancak âyetlerin harekeli olarak tab'ı arzu edilmesine ve Matbaa-i Evkâf'ta da harekeli harflerin olmaması nedeniyle tefsir-i mezkûrun tab'ını Matbaa-i Âmire'nin üstlendiği belirtilmektedir.

²⁰ Kara, İsmail, *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi*, İstanbul 1997, I, 119-120.

İlan no:31

کتاب تقاسیر بردن تفسیر فاضل بیضاری ذیلندہ اولہ رقی دارالطباعتہ مصریہ دہ مطبوع اولان شیخ زادہ حاشیہ سنک جلد اولی بالمطالعہ خرپوت دفتر داری سابق عزتو عبدالنافع افندی اکثر مطالب نفیسہ سنی مبین مفصل فہرست ترتیبہ ہمت وحاشیہ وشرحک جد اول ارغمانی تفریق ایلہ برابر ہر پرہ طلب ابتداسندہ اولان حرورفہ توفیقاً حرورف ہجا اوزرینہ ترتیب ایلہ دخی وضع طریق سہولت ایش اولد قریبہ ومطالب مذکورہ موضوعیہ ایک یکن قدر قواعد نفیسہ وقصص واحادیث صحیحہ وامثال واشہار عربیہ دن عبارت وکتاب تقاسیر شریفہ دن مسلم عالم وجمع مطالب اہم اولان اشبوکاب بکمال بویلہ فہرست ایلہ انضباط فوائد جلیبہ سنی عام المنافع وفی الحقیقہ ارنافع اولہ رقی کاب مذکورہ المش اولان ویاخود شو فوائدی مطالعہ ایلہ ندرکنہ خواہشکر ولتان ذواتک فہرست مذکورہ خواہشی رہین ترتیبہ اہت بولدیغی مثلاً افندی ومومی ایلہ دخی سہابہ معارفو ایلہ حضرت خلافتناہیدہ موفق اولمش اولدیغی بویلہ برار عام الفوائد نسخہ ذاتبہ سنہ محصورا ولماغی ارزوسیلہ استک ایدن ذوات بالاسم نساخبتہ اعادہ ایلک اوزرہ بر نسخہ سنی کاغذ جیلردہ حلبی حاجی شریف افندیکن دکاننہ بر ایشدر

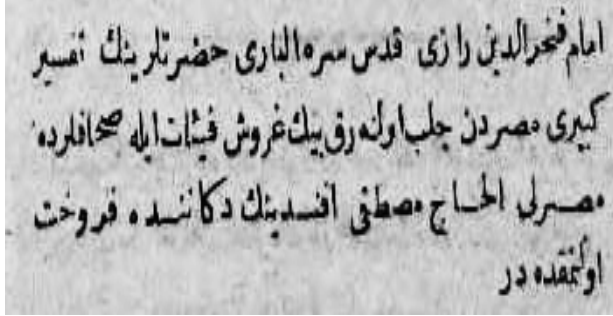
Kütüb-ü tefâsîrden Tefsîr-i Kâdi Beydâvî zeylinde olarak Dârü't-tibâa-i Mısıryye'de matbu' olan Şeyhzâde Hâşiyesi'nin cild-i evvelini bi'l-mütâlaa Harput Defterdâr-ı Sâbıkı İzzetlü Abdünnâfi' Efendi, ekser metâlib-i nefisesini mübin, mufassal fihrist tertibine himmet ve hâşiyeye ve şerhin cedâvili erkâmını tefrîk ile beraber her bir matlab ibtidâsında olan hurûfa tevfiķan hurûf-ı hecâ üzerine tertîb ile dahî vaz-ı tarîk-i sühulet etmiş olduklarına ve metâlib-i mezkûre-i mevzûiye iki bin kadar kavâid-i nefise ve kasas ve ehâdis-i sahiha ve emsâl ve eş'âr-ı Arabeden ibaret ve kütüb-ü tefâsîr-i şerîfeden müselleme-i âlem ve mecme-i metâlib-i ehem olan iş bu kitâb-ı kemiyâtın böyle bir fihrist ile inzibât, fevâid-i celilesi ami'l-menâfi' ve fi'l-hakika eser-i nâfi' olarak kitâb-ı mezkûri almış olan veyahut şu fevâidi mütâlaa ile tedârikine havâhişker bulunan zevâtın fihrist-i mezkûre havâhişi rehin rütbe-i bedâhet bulunduğu misüllü, Efendi mûmâ ileyh dahî sâye-i maârifvâye-i Hazret-i Hilâfet-penâhide muvaffak olmuş olduğu böyle bir eser-i ami'l- fevâid nüshâ-i zâtiyesine mahsûr olmamak arzusuyla istek eden zevât bi'l-istinsâh yine iâde eylemek üzere bir nüshasını kağıtçılarda Halebi Hacı Şerif Efendi'nin dükkanına bırakmıştır.

Abdünnâfi İffet Efendi, 1823 yılında Adana'da doğdu. Soyunun Ramazanoğulları hanedanına dayanmasından dolayı "Ramanzâde" ayrıca alçak gönüllü edep ve iffet sahibi bir tabiata sahip olduğu için de "iffet" lakabını almıştır. Babası Adana eski müftüsü Hacı İshak Efendinin oğlu Mehmed Said Efendi'dir. Sıbyan

mektebinde okuyan Abdünnâfi İffet Efendi, Buharalı Abdürrahim Efendi'nin de rahle-i tedrisinden geçmiş, eğitimini tamamladıktan sonra 1259 (1843)'da Bursa müderrisliği ruusluğuna atanmış, 1261 (1845)'de salise rütbesiyle Adana mal müdürü, 1264 (1848)'te Haleb meclis-i kebir reisi, 1269 (1853)'da Harput defterdarı olmuş, devletin çeşitli kademelerinde görev almış Zilhicce 1308 ortasında (18-28 Temmuz 1891) hac dönüşünde Taifte vefat etmiştir. Abdünnâfi İffet Efendi'nin belagat, mantık, münâzara, felsefe, ahlâk, tasavvuf ve hadis gibi ilimlere dair birçok telif ve tercüme eseri mevcuttur.

Yukarıda ilanı verilen eser bir yazma eserdir. Abdünnâfi' Efendi, Dâru't-tibâa-i Mısıryye'de basılan Tefsîr-i Kâdî Beydâvî ve zeylindeki Şeyhzâde Hâşiyesi'ndeki hadislerin, şiirlerin, konuların, mesellerin hurûfu hecâ ile mufassal bir fihristini çıkardığını, bu faydalı eseri mütâlaa etmek ve istinsâh etmek isteyenler için bir nüshasını kağıtçılarda Halebî Hacı Şerif Efendi'nin dükkanına bıraktığını ifâde etmektedir. Abdünnâfi Efendi hakkında bilgi veren kaynaklarda ve günümüzde yapılan çağdaş araştırmalarda müellifin eserleri arasında bu eser sayılmamıştır. Kataloglarda yaptığımız taramalar sonucunda maalesef sözü edilen eserin yazma nüshasına da rastlanmamıştır. Bu ilan Abdünnâfi Efendi'nin böyle bir eserinin varlığından bizleri haberdar etmesi nedeniyle önemlidir.²¹

İlan no: 32

İmam Fahreddîn-i Râzî kuddise sırrihu'l-bârî Hazretleri'nin *Tefsîr-i Kebir*'i Mısır'dan celbolunarak bin kuruş fiyat ile sahhâflarda Mısırlı el-Hâc Mustafa Efendi'nin dükkânında fûruht olunmaktadır.

Tercümân-ı ahvâl:22 Ramazan 1279 Perşembe, sayı:309

²¹ Bağdatlı, *Hediyetü'l-ârifin*, I, 632; Bursalı, *Osmanlı Müellifleri*, I, 387; Durmuş, İsmail, "Abdünnâfi İffet Efendi", *DİA*, İstanbul 1988, I, 288.

İlan no: 33

سابقاً ادره مقبسی اولوب کچلرده انطالیبه نیابتنده تکمیل
مدت ایروب کلان ودرس اوقونقلده حسن تعبیر و تقریر
موفقیته شهور اولان الحاج خواجه محمد فوزی افندی
حضرتلری نیابت مز بوره دن کلمه کلمه کلمه کلمه کلمه کلمه
اکثر طلبه علومک رمضان شریف درسی اولغه مناسب
وعبارسی قولای تفسیره متعلق بر کتاب تألیف ایروب
وبعد یته کتاب مز بوری جه وصالی کونلری بعدالظهور
فامح جامع شریفنده کندورینه مذاکره ایتمسینی رجا ایتمسینه
بناء افندی هومی الیهک (بو کره تفریح الفلق فی تفسیر
سوره الفلق) نامنده ترتیب ایلدیکی کتاب شریف طبع
اولوب صحافلر چارشوسنده الحاج محرم افندیک دکانده
و حکاکلر چارشوسنده بکر افندیک دکانده یدلی بیچی
غروش فیئات ایله ساتماقلده در .

Sâbikan Edirne Müftüsü olup geçen-
lerde Antalya niyâbetinde tekmi-l-
müddet edip gelen ve ders okutmakla
hüsn-ü ta'bîr ve takrîre muvaffakiyet-
le meşhur olan el-hâc Hoca Mehmed
Fevzi Efendi Hazretleri niyâbet-i
mezbûreden geldikten sonra kendi-
sinden ekser talebe-i ulûmun Rama-
zân-ı şerîf dersi olmaya münasip ve
ibâresi kolay, tefsire müteallik bir
kitap te'lif edip ve ba'dehü yine
kitâb-ı mezbûreyi Cuma ve Salı
günleri ba'de'z-zuhr Fâtih Câmiî
şerîfinde kendilerine müzâkere
etmesini rica etmelerine binâen
Efendi mûmâ ileyhın bu kerre
Tefricu'l-kalak fi tefsîr-i sûreti'l-Felak
nâmında tertîb eylediği kitâb-ı şerîf
tab' olunup sahhâflar çarşısında el-
Hâc Muharrem Efendi'nin dükka-
nında ve Hakkaklar çarşısında Bekir
Efendi'nin dükkânında yedi buçuk
kuruş fiyat ile satılmaktadır.

Tasvir-i Efkâr: 22 Rebiülevvel 1284 Perşembe, sayı:503

Son devir Osmanlı âlim, şair ve bürokratlarından Kureşizâde Mehmet Fevzi Efendi, 1826 yılında Aydın Eyaleti Menteşe Sancağına bağlı Tavas kazasında doğdu. Uzun müddet Edirne Müftülüğü yaptığı için “Edirne Müftüsü” veya “Esbak Edirne Müftüsü” namıyla da meşhur olmuştur. Mehmed Fevzi Efendi, müftülük, naiblik ve kazaskerlik gibi çeşitli bürokratik görevler yanında Osmanlı medreselerinde eğitim-öğretim faaliyetinde de bulunmuştur. 25 Ağustos 1900’da İstanbul Karagümrük’te vefat eden Mehmed Fevzi Efendi Fatih Camii avlusuna gömülmüştür. *Tefricu'l-kalak fi tefsîr-i sûreti'l-Felak* Mektebe-i Harbiyye’de 1285/1868’de basılmıştır. Eserin dili Arapça olup, yüz sayfadan oluşmaktadır. Müellifin tefsirle ilgili diğer eserleri ise şunlardır: *Kudsiyyu'l-ferah fi tefsîri Elem Neşrah*, *Kudsiyyu'l-irfân fi tefsîri sûreti'n-Necm mine'l-Kur’ân* (İstanbul 1304/1886 Matbaa-i Amire), *Tesyîri'l-fülk fi tefsîri sûreti'l-Mülk* (İstanbul 1307/1889 Şirket-i

Sahafiyye-i Osmaniye Matbaası), *Mesîru'l-halâs fî tefsîri sûreti'l-İhlâs* (İstanbul 1309/1891, İbrahim Efendi Matbaası), *el-Havâssu'n-nâfi'a fî tefsîri sûreti'l- Vâkı'a* (1313/1895).²²

İlan no: 34

تفصیل بیان فی تفسیر القرآن
 مجدد و حرکتی حروفات تدارکی مقصد
 بله بر مدتدر نشری تاخیر ایدیش اولان
 ترکیبه تفسیر شریفک بجه تاملی قریباً جامع
 ونشریه تکرار مبادرت اوله حقق واشتراك
 ایدن ذواتک اسمایسی خزانه من له اعلمان
 اوله جقدر
 محل توزی اداره خانه مزدر برنجی
 جلدی درساعات ایچون ۲۰ ولایات ایچون
 ۲۷ فروشدر
 ۱ فوجہ نائب سابق حاجی عزت افندی
 ۱ احمد قواد بك
 ۱ شیخ وصق افندی
 ۱ نجاردن ختلوصی زاده عثمان نوری
 افندی
 ۱ بروسه ویرکو ملی کتیبستندن
 عطاءالله شوق افندی
 ۱ سبروزده عتیق زاده اسمد افندی
 ۱ پرله نایب محمد رجب افندی
 ۱ محکمہ باش کاتبی محمد مظهر افندی
 ۱ نجاردن حسین فائق افندی
 ۱ مونسبه تلفراف وپوسته مدبری رفیق
 افندی
 ۱ ازبیر اراضی قلمی کتیبستندن احمد
 واسم افندی
 ۱ بدیه تحمیداری عبدالعزیز افندی
 ۱ پرله ووادیر جراحی حاجی احمد افندی
 ۱۳ یگون مابدی وار
 مابدی وار

Tafsîlü'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân

Müceddid ve hareketli hurûfât tedâriki maksadıyla bir müddetdir neşri te'hir edilmiş olan Türkçe Tefsîr-i Şerif in bi-mennihi Teâlâ karîben tab' ve neşrine tekrar mübâderet olunacak ve iştirâk eden zevâtın esâmîsi gazetemizle i'lân olunacaktır. Mahall-i tevzîi idârehânemizdir. Birinci cild Dersâadet içün 20 ve vilâyât içün 27 kuruştur.

- 1 Foça nâib-i sâbıkı Hacı İzzet Efendi
- 1 Ahmed Fuad Bey
- 1 Şeyh Vasfî Efendi
- 1 Tüccârdan Hulûsîzâde Osman Nuri Efendi
- 1 Bursa ve Birgü ilmî ketebesinden Atâullâh Şevkî Efendi
- 1 Sirozda Müftîzâde Es'ad Efendi
- 1 Perlepe nâibi Muhammed Recep Efendi
- 1 Mahkeme başkâtibi Muhammed Mazhar Efendi
- 1 Tüccârdan Hüseyin Fâik Efendi
- 1 Tosya telgraf ve posta müdürü Refik Efendi
- 1 İzmir arazi kalemi ketebesinden Ahmed Rasim Efendi
- 1 Belediye tahsildarı Abdülaziz Efendi
- 1 Perlepe Süvârî Cerrâhî Hacı Ahmed Efendi
- 13 yekünü mâ ba'di var.

Sâika: 29 Muharrem 1327/7 Şubat 1324 (Rûmî)/20 Şubat 1909 Cumartesi, sayı 1

Tanıtımı yapılan eserin müellifi es-Seyyid Süleyman Tevfik el-Hüseyini (Öz-zorluoğlu), 1861 yılında İstanbul'da doğdu. Halep ve Selanik'te değişik memuriyetlerde bulunduktan sonra gazeteciliğe başladı. Sabah gazetesinin muhabiri olarak 1897'de Türk-Yunan savaşını takip etti. 1906'de Meclis-i Kebîr-i Maarif

²² Hayatı hakkında bk. Bilmen, *Büyük Tefsir Tarihi*, II, 762-3; Arslan, Ömer Faruk, *Kureyşîzâde Mehmed Fevzi Efendi'nin Tefsir Risalelerinin Tahlili*, (Yüksek Lisans Tezi) SAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2011, s. 4-23.

üyeliğine getirildi. 1939 yılında vefat etti. Süleyman Tevfik, din, edebiyat, folklor, tarih, yemek sahalarında 150'den fazla telif, tercüme ve derleme eser vermiştir.

Süleyman Tevfik 1897'de herkesin anlayabileceği bir lisanla hurâfâttan ârî bir tefsir yazmayı düşünmüş, on senelik bir çalışmadan sonra (1907) *Tafsîlü'l-Beyân fi Tefsîri'l-Kur'ân* adını verdiği eserini tamamlamış, eseri tetkik için Maarif e vermiş, kitabın ehemmiyeti nazar-ı dikkate alınarak Ders Vekili Halis, Meclis-i Maârif âzâsından Hacı Zihni ve Fâiz ve Tetkik-i Müellefât-ı Şerîyye âzâsından Hüsnü Efendi merhumlardan mürekkebe teşkil olunan komisyon tarafından eser tetkik ve takdir edilmiş ancak Şeyhulislâm Cemâleddin Efendi'nin eserin neşri için acele edilmemesi gerektiğini söylemesi üzerine Meşrûtiyetin ilânına kadar (1908'e kadar) tefsirin neşrine muvaffak olamamıştır.²³

Tafsîlü'l-Beyân'ın birinci cüz'ü 1908 tarihinde Matbaa-i Âmire'de tab'edilmiş, Cumhuriyet döneminde de bu eserden hareketle ve çeşitli adlarla müstakil Kur'ân çevirileri neşredilmiştir. Meselâ 1340-1342 tarihli nüshada *Zübdetü'l-Beyân fi tefsîri'l-Kur'ân/Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Tercüme ve Tefsiri* başlığı altında "Eser: Bir heyet-i ilmiyenin mazhar-ı takdîri bulunan *Tefsîr-i Kebir* mütercimi Seyyid Süleymân el-Hüseynî" yazmaktadır. Akabinde eserin nâşiri olan Naci Kasım, neşrettiği eserle ilgili olarak şunları söyler "Zamanın a'lem uleması, tefsir ve hadiste üstâd-ı küll, Halep Müftüsü Zebrîzâde Şeyh Bekrî Efendi'nin mucuz-ı tilmizi olup İmâm Fahrettîn Râzî'nin *Tefsîr-i Kebir*'inin *Tafsîlü'l-Beyân fi Tefsîri'l-Kur'ân*... nâm eserinin mütercimi ve âsâr-ı adîdesiyle memleketimizde Seyyid Süleymân el-Hüseynî Efendi'nin senelerce himmetle vücûda getirdiği eseridir. Eserin tabına geçen sene başlandığı halde, zamanın kâbus-ı hurafâtından ürken matbaacının tab'a devamdan imtinâ bu güne kadar te'hîr-i neşre sebebiyet vermiş ve bugün o muvaffakiyet hâsıl olmuştur."²⁴

İlanda esere abone olanların isimleri verilmektedir. İlan, eserin kimler tarafından okunduğuna dair bilgiler sunması açısından önemlidir. Esere abone olanlara bakıldığında tamamına yakınının bürokrasi ve tüccardan olduğu görülmektedir.

²³ Cündioğlu, Düccane, *Matbû Türkçe Kur'ân Çevirileri ve Kur'ân Çevirilerinde Yöntem Sorunu*, II. Kur'ân Sempozyumu, Ankara 1996, s. 171-2.

²⁴ el-Hüseynî, Süleymân, *Zübdetü'l-Beyân fi tefsîri'l-Kur'ân*, Âmidî Matbaası, Dersaadet 1340/1342, s. 3.

İlan no: 35

(صحبة الملام الاعلى) بودغى عربى العبارة دره آداب محبت و معاشرت حقيقه قسمنى
مطالعاتى حاویدر. کیمرايله مصاحبت ابدلى لازمدر. انسان
مصاحبت ابدلى کيسه لوق نصل تمين و انتخاب اقلیدر. بوتون بونلرى و اخلاق بيره ي موافق
حکمت اوله رق تفصيل وارائه ايدن بر مجله مبعودر. اوچ خروشلوق پوسته بولى مقابلنده آرزو
بيوران ذواته تقديم اولونور.

(حکمة الانوار) فى تفسير (كهف الاسرار) سور قرآنه دن سورة كهفك محتوى
و اصحاب كهفك سيقستدن و تأويلات مهيه سندن و معادن ارضيه تاس و تعلق ايدن شواهد
قرآنيه دن باحث بر اثر کرانه ادر.

(روح الحكم) فى تفسير (کلمة صريم) جناب صوم شت عمران افندمرك حضرت
عيسى عليه السلامى صورت جل و نوایدى
و بو خصوصنده بهض افکار باطله و منحرفه فى تنويره و جناب عيسايه صائد بر جوق حقايق عاليه دن
باحثدر.

(نور الهدى) فى تفسير (سورة طه) جناب موسى کلیم اللہک طور تجلیده کن مظهریت
کلیمانه لری ايله بو ایدمه کن تأويلات لطيفه و حقايق
طوریه و صور تجلیات آتیه به دائر غایت مهم مباحثى معتودر.

(برهان الاصفیاء) فى تفسير (سورة الانبياء) انسانلرک محاسبات عمومیه دنیویه و اخرویه
لرینک صور جریانی و بوجهتله بوسوره جلیله نك فلسکیات و فنیاته جهت تعلق و بو ایدمه تأويلات
مهيه دنه باحثدر.

(حجة الحجج) فى تفسير (سورة الحج) (ان زلزلة الساعة) آیت کریمه سندن متفهم اولان
زلزله ساعتک صرف دنیایه و امورینه متعلق
جهتلرله جهت اخرویه و بونلرک حقايقندن و کتب سائزده کوروله ميه جک خوارقندن باحث اولوب
مطالعه سی دیگر آثار شریفه کبی عظیم منافع و استفادة فکریه و علمیه و عملیه فى تأمین ایدر.

ازمیرده اکتیلى شیخ بکرافندی حضرتلری معرفتله طبع ایدیلن اشبو عربی العبارة آثار
شریفه ذخی استفادهمی تعیم ایدلک مقصدیله اداره صرجه - پوسته اجرنی آلتقمسرن - اوچر
خروش صالتقدمدر.

Sohbetü'l-mele'l-a'lâ

Bu dahî Arabiyyü'l-ibâredir. Âdâb-ı sohbet ve muâşeret hakkında kıymetli mütâlâtı hâvidir. Kimler ile musâhabet edilmesi lazımdır, insan musâhabet ettiği kimseleri nasıl ta'yîn ve intihâb etmelidir. Bütün bunları ve ahlâk-ı beşeriyeye muvâfık-ı hikmet olarak tafsil ve erâe iden bir mecele-i mübecceledir. Üç kuruşluk posta yolu mukâbilinde arzu buyuran zavâta takdîm olunur.

Hikmetü'l-envâr fî tefsiri Kehf'î-esrâr

Suver-i Kur'ân'iyyeden sûre-i Kehf'in muhtevî olduğu birçok hakâik-i diniyye ve dünyeviyyeden ve ashâb-ı Kehf'in hakikatinden ve te'vilât-ı mühimmesinden ve

maâdin-i arzıyyeye temâs ve tealluk eden şevâhid-i Kur'ân'ıyyeden bâhis bir eser-i girânbahâdır.

Rûhu'l-hikem fi tefsiri kelimetü Meryem

Cenâb-ı Meryem binti İmrân Efendimizin Hazret-i İsâ Aleyhi's-selâmı sûret-i haml ve tevlîdi ve bu hususta bazı efkâr-ı bâtıla ve münharifeyi tenvîre ve cenâb-ı İsâ'ya âid bir çok hakâyık-ı âliyyeden bâhisdir.

Nûru'l-Hudâ fi Tefsiri Sûrati Tâhâ

Cenâb-ı Musa Kelîmullâh'ın Tûr'a tecellîdeki mazhariyyet-i Tûr'ıyye ve suver-i tecelliyât-ı ilâhiyyeye dâir gâyet mühim mebâhisi muhtevîdir.

Burhânü'l-asfiyâ fi tefsir-i Sûreti'l-Enbiyâ

İnsanların mehâsiyyât-ı umûmiye-i dünyeviye ve uhreviyyelerinin keyfiyet vukûiyle hisâbât-ı dünyeviye ve uhreviyyelerinin suver-i cüryânî ve bu cihetle bu sûre-i celîlenin felekiyyât ve fenniyyâta cihet taalluk ve bu bâbda te'vilât-ı mühimmeden bâhisdir.

Hucetü'l-hucec fi tefsir-i Sûreti'l-Hacc

(İnne zelzelete's-sâati) âyet-i kerîmesinden münfehîm olan zelzele-i sâatin sarf-ı dünyaya ve umûrine müteallik cihetleriyle cihet-i uhreviye ve bunların hakâyıkından ve kütüb-ü sâirede görülemeyecek havârıktan bâhis olup mütâlaası diğerk âsâr-ı şerîfe gibi azîm menâfi' ve istifâde-i fikriyye ve ilmiyye ve ameliyyeyi te'min ider.

İzmir'de Eğinli Şeyh Bekir Efendi Hazretleri ma'rifetiyle tab' edilen işbu Arabiyyü'l ibâre âsâr-ı şerîfe dahî istifâdesi ta'mim edilmek maksadıyla idâremizce (posta ücreti alınmaksızın) üçer kuruşa satılmaktadır.

el-Mirsâd: 7 Cemâziyelâhir 1333/9 Nisan 1331 Perşembe, sayı:20

Eserlerin müellifi Seyyid Ahmed Hüsâmeddin er-Rükkâlî, 1848/1264 tarihinde Dağistan'ın Tabasaran bölgesindeki Rükâl şehrinde doğdu. Tasavvufi bir kişiliğe sahip olan müellif, Trablusgarp, Mekke-Medine, İstanbul, Denizli, Bursa gibi pek çok yerde bulundu. Devlet ricâliyle de iyi ilişkiler kuran Ahmed Hüsâmeddin,

18 Ramazan 1343/11 Nisan 1925 Cumartesi günü İstanbul'da vefat ederek Edirnekapı'daki aile kabristanına defnolunmuştur.²⁵

Tefsirle ilgili çok sayıda eser veren müellifin ilanda tanıtılan eserlerinin dışında tefsirle ilgili olanları şunlardır: *Tefsir-i Kebîr*: Trablusgarp'da Arapça olarak kaleme alınan on ciltlik bu eser, Fatih yangınında yok olan eserler arasındadır. *Edvâr-ı Alem Maâz-ı Cismânî*: Trablusgarp'da 1897 yılında Arapça olarak kaleme aldığı bu ilk eserinde, Felâk ve Nâs sûrelerinin manalarını açıklamıştır. Eser 1918 Fatih yangınında yok olmuş, *el-Mirsad* dergisinde Türkçe olarak yayımlanan bazı kısımları, *Edvâr-ı Alem'den Parçalar*²⁶ adıyla oğlu M. Kâzım Öztürk tarafından yayımlanmıştır. *Müşahhasât-ı Suver-i Kur'âniyye*: Abese, Meryem, Hac, Enbiyâ, Kehf ve Tâhâ surelerini içeren bu eserin ilk fasikülü *Sohbetü'l-melei'l-a'lâ fi tefsîr-i sûrei Abese ve tevellâ (İstanbul 1328/1910)* adıyla, diğerleri ise *Hikmetü'l-envâr fi tefsîri Kehfi'l-esrâr*, *Rûhu'l-hikem fi tefsîri kelimeti Meryem*, *Nûru'l-Hudâ fi Tefsîri Sûrati Tâhâ*, *Burhânü'l-asfiyâ fi tefsîr-i Sûreti'l-Enbiyâ*, *Huccetü'l-hucec fi tefsîr-i Sûreti'l-Hacc (İzmir 1332)* adlarıyla 20'şer sayfa-lık altı fasikül halinde yayımlanmıştır. (İlanı yapılan bu altı fasiküldür). *Mezâhirü'l-vücûd alâ menâbiri'ş-şuhûd*: Amme ve Tebâreke cüzlerinin yorumunu içerir. (İstanbul 1921) *Makâsîd-ı Şuhûd*: Kehf ve İsrâ sûrelerinin tefsiridir. M. Kazım Öztürk, müellifin son iki eser ve kitap hâline gelmemiş el yazmalarında bulunan Kâf, Hucurât, Fetih ve Muhammed sûrelerinin tefsirlerini de içeren eserlerini sadeleştirilerek *Kuran'ın 20.Asra Göre Anlamı* (1974-1985) adı altında 4 cilt olarak yayımlamıştır.

²⁵ Hayatı hakkında bk. Vassâf, Hüseyin, *Sefîne-i Evliyâ*, İstanbul 2006, II, 266. Alptekin, Turan, "Ahmed Hüsâmeddin", *DİA*, İstanbul 1989, II, 90-91; Öztürk, M. Kâzım, *Seyyid Ahmet Hüsâmeddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1996; Kutluca, Zeynep Şeyma, *Ahmed Hüsâmeddin Dağıstani'nin Zübdetü'l- Meratib İsimli Eseri (İnceleme Ve Metin)*, (Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, s. 2-14.

²⁶ *Edvâr-ı Alem'den Parçalar*, 1. Baskı Burhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul 1953; II. Baskı, Yeni Savaş Matbaası, İstanbul 1967.

İlan no: 36

بغدادده بيك طقس ان دوت تاريخي
جهانبنده علماسندن احمد بن عبدالله
لناصح حضرتلرنيك قرائت عامم و اويت
حفص و مذهب حضرت امام اعظمي
و وجوه تفسيردن اصح و اقوي اولاتي
اختيار و كتب و حواشيدن مستفاد و دقا.
يق و اسرار بلاغت قرآنیه تك افاده سته
كل رعاية له دقت و قرآن دن بر حرفك
مناسبتي ضايع ايتامك و غايت آچيق و كوزل
تعبيراته تعبير ايتامك كبي فضائله مثلي معدوم
(زيد الانار) اسميله موسم اولان تركبه
تفسير شريفك شمدي به قدر مطبوعی
بولنديغيندن برنجي دفعه اوله رق طاش
دستگاهنده جلد اولی طبع اوله رق ختام
بزر اولوب اللى غروش صاغ افجه فيئاله
صحافارده خربوتلى مصطفى افنديك 66
نمرلى دکانهده و اوزون چارشى باشنده
کلید خاننده ۱۳ نمرلى اوطنده فروخت
اولمقده اولوب و ان شالله جلد ثانی دخی
عن قریب ختمام بوله رق انك دخی اللى
غروش صاغ افجه فيئاله و زیله جکندن
طالبی بولنان ذوات کرامان مراجعت
ایملری .
۴

Bağdat'ta 1094 tarihi cihânbende ulemâsından Ahmed b. Abdullah en-Nâsîh Hazretleri'nin kırâat-ı âsım ve rivâyet-i Hafs ve mezheb-i Hazret-i İmâm A'zamî ve vücûh-u tefsirden esahh ve akvâ olanı ihtiyâr ve kütüb ve havâşiden müstefâd ve dekâyık ve esrâr-ı belâgat-ı Kur'âniyye'nin ifâdesine kemâl-i riâyetle dikkat ve Kur'ân'dan bir harfin mânâsını zayıf etmemek ve gâyet açık ve güzel ta'bîrâtla ta'bîr etmek gibi fezâilde misli ma'dûm (Zübedü'l-âsâr) ismiyle mevsûm olan Türkçe tefsir-i şerifin şimdiye kadar matbûi bulunmadığından birinci defâ olarak taş destigâhında cild-i evveli tab' olarak hitâm-ı bezîr olup elli kuruş sağ akçe fiyatla sahaflarda Harputlu Mustafa Efendi'nin 66 numaralı dükkânında ve uzun çarşı başında kilid hânında 13 numaralı odada fûruht olunmakta olup ve inşâallâh cild-i sâni dahi an karîb hitâm bularak anın dahi elli kuruş sağ akçe fiyatla verileceğinden tâlbi bulunan zevât-ı kirâm'ın mürâcaat eylemeleri.

Sabah: 22 Teşrinievvel 1876/16 Şevval 1293 Cuma, sayı:208

Gurabzâde Ahmed Salih en-Nâsîh (ö.1099/1688) ulemâ-i kiramdan bir zat olup Bağdat'ta Abdulkadir Geylânî Câmii vaizi ve nâsîhi idi. Gu-rabzâde büyük oranda Kâdı Beydâvî'nin ve Hüseyin Vâiz-i Kâşîfî'nin tefsirlerinden yararlanarak hazırladığı Zübedü (Zübdetü) Âsâri'l-Mevâhib ve'l-Envâr adlı çalışmasını bir sene zarfında 1096'da (1685) tamamlamış ve eser iki cilt olarak Rıza Efendi

Matbaası'nda (İstanbul 1292/1875-1294/1877) basılmıştır. Reklamı yapılan da bu baskıdır.

Sonuç

Çalışmamızda yaklaşık 1000 kadar gazete ve dergiden yaptığımız tarama sonucunda 14 farklı gazete ve dergiden toplam 36 tefsir ilanı tespit ettik. Bu ilanların gazetelere göre dağılımına baktığımızda en fazla ilanın (15 tane) Takvîm-i Vekâyi'de çıktığı görülür. Bunu altı ilanla Sebîlürreşâd ve üç ilanla İkdâm takip eder. Burada dikkati çeken en önemli husus, ilanların yarısına yakınının Takvîm-i Vekâyi'de çıkmış olması ve Takvîm-i Vekâyi'de reklamı yapılan eserlerin tamamının da Matbaa-i Âmire'de basılmış olmasıdır. Zîrâ Takvîm-i Vekâyi'nin de basıldığı bir devlet matbaası olan Matbaa-i Âmire, Osmanlı'nın en fazla kitap basan matbaa-rındandır. Pek çok İslami eserin ilk ve en sıhhatli baskıları burada yapılmıştır. Dolayısıyla Takvim-i Vekâyi de bu matbaada basılan kitapları düzenli olarak okurlarına tanıtmıştır. Yine en fazla tefsir ilanı çıkan ikinci yayın ise Sebîlürreşâd'dır. İslamcıların en etkili yayın organı olan Sebîlürreşâd, genelde Sebîlürreşâd Kütüphanesi'nin bastığı kitapların reklâmını yapmıştır.

Hakkında en fazla ilan çıkan tefsir ise Mevâkib'dir. İsmail Ferrûh'un eseri olan Mevâkib, Tibyân Tefsiri ile birlikte Osmanlı'da en fazla basılan ve okunan Türkçe tefsirdir. Yine Kâdî Beydâvî tefsiri ve onun en meşhur hâşiyelerinden olan Şeyhzâde Hâşiyesi ve diğer hâşiyeleri de en fazla tanıtımı yapılan eserlerdendir. Bilindiği üzere Envâru't-tenzîl Osmanlı medresesinde ders kitabı olarak okutuluyordu. Bu bilgiyi destekler mahiyetteki ilanlardan birinde (ilan no:10) Matbaa-i Âmire'de iki cild olarak tab' edilen Kâdî Beydâvî tefsirinin daha önce almış kuruşa satılacağı i'ân edildiği belirtilerek, mezkûr tefsirin ashâb-ı maârif ve özellikle bütün talebe-i ulûmun satın almak isteyeceği düşünülerek 53 kuruşa indirildiği haber verilmektedir.

Bu ilanlar içinde matbû eserlerin ilanı olduğu gibi yazma eser ilanı da vardır. Meselâ Harput Defterdâr-ı Sâbıkı İzzetlü Abdünnâfi' Efendi Ceride-i Havâdis'te (ilan no: 32) çıkan ilanında Tefsîr-i Kâdî Beydâvî ve Şeyhzâde Hâşiyesi'ndeki hadislerin, şiirlerin, konuların, mesellerin hurûfu hecâ ile mufassal bir fihristini çıkardığını, bu faydalı eseri mütâlaa etmek ve istinsâh etmek isteyenler için bir

nüshasını kağıtçılarda Halebî Hacı Şerif Efendi'nin dükkanına bıraktı-ğın ifâde etmektedir.

İlanlardan elde edilen bilgilerden biri de o dönemdeki kitapçı isimleri ve yerleridir. Buna göre ilanlarda ismi zikredilen kitapçılar şunlardır: Hakkâklarda Bekir Efendi, sahhâf çarşısında Esad ve el-Hâc Akif Efendi, Hamîdiye Türbesi civarında Tütüncü Kırîmî Mustafa Ağa ve Mahmut Paşa başında kağıtçı Ali Efendi, Beşiktaş'ta Haydar Efendi ve Üsküdar'da Feşçi İsmail Efendi, Çemişgezekli Abdullah Efendi, hakkâklarda 11 numarada Hacı Şâkir Efendi, Çatalcalı Hasan Efendi, sahhâflarda Mısırlı el-Hâc Mustafa Efendi, el-Hâc Muharrem Efendi, kağıtçılarda Halebî Hacı Şerif Efendi.

Sonuç olarak bu ilanlar, kitapların fiyatı, ne zaman basıldığı, hangi amaçla basıldığı, eserin kaynaklarının ne olduğu, nerede satıldığı, eserlere abone olanların isimleri, kaçınıcı defa basıldığı, kitabın musahhihi gibi çeşitli bilgiler sunması açısından

Kaynakça

- Arpa, Recep, Ayıntâbî Mehmed Efendi'nin Tibyân Tefsiri ve Osmanlı Toplumundaki Yorum Değeri, (Yüksek Lisans Tezi), UÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2005.
- Arslan, Ömer Faruk, Kureşîzâde Mehmed Fevzi Efendi'nin Tefsir Risalelerinin Tahlili, (Yüksek Lisans Tezi) SAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2011.
- Atay, Hüseyin, Osmanlıda Yüksek Din Eğitimi, İstanbul, 1983.
- Bağdatlı, İsmail Paşa, Hediyyetü'l-ârifin esmâü'l-müellifin ve âsârü'l-musannifin nşr. Kilisli Muallim Rifat-İbnü'lemîn Mahmut Kemal-Avni Aktuç, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul,, 1951-1955.
- Bilmen, Ömer Nasûhi, Büyük Tefsir Tarihi, İstanbul, 1973.
- Ceride-i Havâdis, sayı: 768.
- Ceride-i İlmiyye, sayı: 27.
- Cündioğlu, Düccane, Matbû Türkçe Kur'an Çevirileri ve Kur'an Çevirilerinde Yöntem Sorunu, II. Kur'an Sempozyumu, Ankara, 1996.
- Coşkun, Muhammed, Bereketzade İsmail Hakkı'nın Envâr-ı Kur'an Tefsiri Ve Diğer Tefsir Yazıları, (Yüksek Lisans Tezi) SAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2008.
- Durmuş, İsmail, "Abdünnâfi İffet Efendi", DİA, İstanbul, 1988.
- Ekrem Gülşen, Giritli Sırrı Paşa ve Tefsir İlmindeki Yeri, (Yüksek Lisans Tezi), MUSBE, İstanbul, 1992.
- Ertaylan, İsmail Hikmet, Ahmed-i Dâî, Hayatı ve Eserleri, İstanbul, 1952.
- Hikmet, sayı: 2.
- el-Hüseyini, Süleymân, Zübdetü'l-Beyân fi tefsiri'l-Kur'an, Âmidî Matbaası, 1340/1342.
- İkdâm, sayı: 2260, 2261, 2264.
- İnal, Mahmut Kemal, Son Hattatlar, Maarif Matbaası, İstanbul, 1955.
- İnan, Abdülkadir, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Tercümelere Üzerine Bir İnceleme, Ankara 1961.
- İvrendi, Mehmet-Akbal, İsmail-Canitez, Murat, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Yıllarında Gazete Reklamcılığı ve Uygulamaları" SÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı: 13, 2005.
- Kara, İsmail, Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi, İstanbul, 1997.
- Kurnaz, Cemal, Sırrı Paşa, DİA, İstanbul, 2009, XXXVII, 127.
- Mahfil: Sayı: 63.

66 ~ Recep Arpa

Mecmua-i Maârif, sayı: 29.

el-Medâris, sayı: 18.

el-Mirsâd, sayı: 20.

Özel, Mustafa, "Son Dönem Tefsir Tarihinden Bazı Portreler II", D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: XVI, İzmir, 2002.

Sabah, sayı: 208.

Sâika, sayı: 1.

Servet-i Fünûn: sayı:223.

Sebilürreşâd, sayı: 275, 282, 573, 595.

Takvîm-i Vekâyi', sayı: 815, 824, 892, 2724, 2813, 2918.

Tasvîr-i Efkâr, sayı: 93, 503.

Terakkî: 29 Rebîülâhir 1287/28 Temmuz 1870.

Tercümân-ı ahvâl, sayı: 309.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı, Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı, Ankara, 1988.

Veli, Haşim, Tercemeli Yasin-i Şerif, Kırimi Ziya Efendi Matbaası, İstanbul, 1343.

Yazıcı, İshak, "Tefsîru Ebi'l-Leys Tercemeleri Hakkında Kısa Bir Araştırma", OMÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı: 6, Samsun, 1992.